

THUTÔ KE ENG

BY

MICAH KGASI

THE LOVEDALE PRESS.

1949.

THUTŌ KE ENG

BY

MICAH KGASI

THE LOVEDALE PRESS.

1949.

Bantu Studies Dept

97(1) 1024/58

GO MMADI.

Batho ba gaetsho lona ba le tla balang lekwalônyana le, ke a le dumedisa le go Lo itsise lebaka le le kwadilweng ka ntsha ya lônâ. E rile ka e le fa re se na dikwalô tsa ditsô tsa dikêrêkê tsa rona, ka moo re tlhôka kitsô ya botlalô ya go bolella bana ba rona gore: Thutô e tsene jang mo bathong ba ga rona. Mme nna ka bônâ go ka tshwanêla gore le nna le fa ke se na kitsô e e kana ka'ng le fa go ntse jalo ke motho, ke tshwanêla go leka go kokona-kokona ka dinala le ka mênô go tlhagisa bonyenyane ja tse ke di utlwileng le tse ke di boneng mabapi le go tsêna ga thutô mo bathong ba gaetsho. Mme mo ke tla fosang teng ke kopa gore ke itshwarêlwê ke be ke supediwê tsela ke bona ba ba mphetang ka kitsô.

Leina la lekwalônyana le O le bônang le, le bidiwa *Leloto*. Leloto ké eng? Leloto gongwe maloto ké ditsiê tse di êtêllang pele matšhwititšhwiti gongwe makgotla-kgotla a Tsiê: E re makgotla ao, a ise a bônale, go bônale mo loaping ditsiê tse di fofang ka ngwe le ka ngwe kwa godimo. Di bônala pila fa O di lebêlêla mo letsatsing; mme e re batho ba ba bolaiwang ké tlala fa ba di bônâ ba itumele ba re: "Tsiê e e-tla banna! bônang maloto a yôna ké ale kwa letsatsing: A re e ipaakanyetseng re tlê re e goleng re e tlatseng dikgetse le difala tsa bolôkô re tlê re ipholoseng le bana ba rona ka yôna mo tlaleng e ya letšhau le ya bojadikata."

Jaanong rona, rona batho ba gaetsho ba Afrika ya Borwa re mo namaneng e tona ya tlala ya letšhau; ga se tlala ya bogôbê mme ké ya go tlhôka kitsô le botlhale ja go iphedisa: re tlhôka Tswêlêlô-pele, re e tlhokile ka dikete tsa dinyaga. Mme mo sebakeng seno go bônala gore Tsiê ya tswêlêlô-pele e gaufe gobane maloto a yôna a ntse a bônala a e leng dibukanyana tse di ikwaletsweng ké batho ba batsho ba Afrika ya Borwa tse di ntseng di bônabônala fale le fale mo

ditšhabeng tsa batho ba rona tse di supang gore Tsiê ya tswêlêlô-pele e e-tla, e tla ka matšhwititšhwiti a mantsi-ntsi a tlhalefô.

Lekwalônyana le la rona, a le lona le ke le bê le lengwe la maloto a a supetsang ditšhaba tsa batho ba rona ba Afrika ya Borwa gore : “ Tsogang Lo itokiseng Lo rokê mekôtle re utlwelleng o tlhabiwang ké mo-Afrika o o reng, ‘ Bêlê-bêlê-tsieng ! ’ ” mme re tle re golê bommamae ba yôna re tle re iphediseng ka yôna le bana ba rona re tswê mo tlang ya boja-dikata re tsênê mo kgoreng ya ditšhaba tsa Tswêlêlô-pele. Modimo o re thusê !

Mme ke leboga banna ba boikanyô ba ba thusitseng gore lekwalônyana le le kgônê go fitlha diatleng tsa babadi. Mme ke leboga gagolo Professor G. P. Lestrade, M.A. wa “ University of Cape Town ” ka fa a amogetseng a ba a bala ka tlhokômêlô dikwalô tsa me, a ba a naya dikeletsô tsa bothokwa, le Morêna Z. K. Matthews, M.A. (Yale), LL.B. (S.A.) wa Fort Hare University College ka moo o itapisitseng go bala dikwalô ka tlhokômêlô a ba a di fetisetse go Professor kwa Kapa (Cape Town). Gapê ke leboga Morêna E. K. K. Matlala yo a thusitseng ka dikgakololô gore ke se ke ka lapa mo tirong é, yo e leng ênê a mpuletseng mojakô wa go itse bathusi ba ba setseng ba boletswe ; gapê Lovedale Institution o thusitse a fetolêla dikwalô mo mokwalong o moša wa Setswana ; le ênê ke mo leboga **thata.**

Banna bao ba boikanyô ke ba leboga mmôgô le mogatisi yo a gatisitseng bukana é, ke ba leboga ka seane sa gaesho sa Setswana, go mongwe le mongwe wa bôna ka re :—

“ Gola O bê kana ka tlou.

Tshukudu mosimane ! ”

Nna motlhanka wa lona,

MICAH KGASI.

Lekwalô lé le kwadilwe ka Sekwena.

(morulanganyi)

TSE DI KA TENG GONGWE LENANÊÔ.

KGAOLÔ YA 1.

THUTÔ KE ENG? Tsêbê
1

A : *Thutô ya diaparô :*

Letata la dinku—la dibata—Mokobolwana—
Tatsana—Mesese.

B : *Thutô ya tshipi e ntsho :*

Thutô ya tshipi ya morodu—Kgabô ya
dibaga.

C : *Thutô ya Temô :*

D : *Thutô ya Bongaka :*

Morutwana gongwe ngakana—Bongaka ja
pula (Morôka).

E : *Thutô ya go ithusa ka Legong.*

KGAOLÔ YA 2.

BOPHELÔ JA BOGOLOGOLO JA AFRIKA YA
BORWA 17
Modimo O budile mojakô jaanong?

KGAOLÔ YA 3.

MOLEMI WA THITÊ GO E DIRA TSHIMO 23

KGAOLÔ YA 4.

BARERI BA LEFOKO BA TLILE JAANONG? 26

Moreri wa pele wa Evangedi mo ga Mogôpa—

Moreri wa bobedi wa Evangedi mo ga Mogôpa—

Tirô

Ya Davide Modibane—Baruti ba pele ba Bakwena
 Ba ga Mogôpa—Thutô kwa Matlhare—Khudugô
 kwa Matlhare—Kgabalatsane—Molekô o mogolo wa
 wa tumêlô.

KGAOLÔ YA 5.

THUTÔ YA TSWÊLÊLÔ-PELE (EDUCATION) 43

Tswêlêlô-pele ya ditirô (Civilization)—

Molemô wa thutô—Dira tsa thutô : (a) Setšhaba
 (b) Marêna (c) Baruti.

KGAOLÔ YA 6.

LEKGOLO LA DINYAGA 52

Kgaoganô ya Dikêrêkê—

KGAOLÔ YA 1.

THUTÔ KE ENG ?

Thutô ké go naya kitsô mo e neng e ntse e se teng.

Mo metlheng ya bogolo-golo, fa batho ba Basweu ba ne ba ise ba tle mo lefatseng la rona la Afrika ya Borwa, rona batho ba Batsho re ne re ntse re na le thutô e e thusitseng ditšhaba tsa rona go phela mo gareng ga makete le dipitlaganô tse bo-rra-rona-mogolo le bo-mma-rona-mogolo ba fetileng mo go tsôna, go fitlhêla ba Basweu ba be ba tla ba di fitlhêla di ntse di le merafe di phela. Sé se di thusitseng fêla ké yôna thutô e bo-rraetsho-mogolo ba neng ba ntse ba na le yôna. Ba ne ba na le thutô ya go lema le ya go itirêla diaparô, le go itirêla tshipi e ntsho le e tshêtlha, tse di ba fetogetseng thusô e kgolo thata.

A : Thutô ya Diaparô.

Ke tla simolola ka dikobô tsa bosigo.

Letata la kgomo ké kobô e e aparwang bosigo fa go robeswe. Go ne go tsêwa letlalô la kgomo e kgolo le falwe ka phalô le ntse le gasiwa ka metsi, e le gore le fokodiwê bokete le tle le dumêlê go sugiwa. Mme e re fa le fadilwe go ntshitswe ditlhono di ile go jewa, jaanong le tshelwe metsi gapê le ngwaelwe ka matlapa a a magwata a a bidiwang mangwaêlô. Go nne go ngwaelwe go ntse go noniwa ka metsi go tsamaya letlalô le fenyêga le nna bolêta. Jaanong le sugiwa ké banna ba le dikaganêla ba le thukhutha ba etsa ditau fa di gagoganya phôlôgôlô, ba le ubulana, ba le gata ka dinaô. Bofelong letlalô le lônâ le bônâ gore ga go ka gosele fa e se go inêêla mo thatong ya basugi go nna bolêta le go dumêla go aparwa le go bidiwa kobô e seng letlalô. Mme jaanong le tlodiwa ka bobôkô le bêwa gore e re motlhang le tshwarwang gapê ka diatla le butswê

le nnê bolêta-lêta. Jaanong le batlêlwa mosegi a le sega a le roka. Ga e tlhole e le letlalô, mme ké kobô ya ntlo jaanong, ké letata la kgomo. Mme e re ka bobôya ja kgomo bo le bokhutshwane mme bo se borithô, e ne e re le fa letata la kgomo le le teng, go nne go batlege gore go be teng letata le lengwe le lônâ le le nang le bobôya jo bo borithô ; e le gore e tle e re fa seramê sa mariga se gaketse, go tle go apesiwê lônâ letata le le borithô ka fa teng, mme la kgomo le apesiwê ka fa godimo, mme seramê se tlihokê go tsêna fa matata a mabedi ao a apesitswe ka mokgwa o o setseng o boletswe.

Letatu la Dinku : Fa go diriwa letata la dinku, go ne go tsêwa matlalô a dinku a a ka neng a tshelêla (6) gongwe go feta moo ; go ne go ya ka fa mong wa kobô o e ratang bogolo ka teng. Mme e re ka gobane ôna matlalô a dinku a se na bokima jaka a dikgomo ka moo ôna ga a ke a falwa ditlhono, mme a ngwaêlwa fêla mme a sugiwe ka diatla a be a nne bolêta jaka lepai la kajeno la sekgowa. Jaanong go batlege setswerere se segolo sa mosegi. Gobane matlalô a mantsi ao, fa a tshwanetse go segwa a ba a rokagangwa a dirwa kobô e le ngwe, ga se mang le mang yo a ka kgônang modirô oo. Ke bile ke gopola gore ké gôna kwa go duleng seane sa bo-rrê se se reng :

“ Magogorwane rokêla banneng,

’Tsiba sa kobô se tlala

Ba se Go gakololê.”

Mme fa mosegi wa setswerere a gorogile e bile gongwe a tswa go bidiwa kgakala, jaanong matlalô a bipiwe ka mmu-têlê le fa e le ka moroko gore a boêlwê. Fa a boetswe, mosegi o a atamêla ka thipana e tshwaana ya se-Afrika e e magale ka gotlhe e e lometsweng mo dikgatlheng tsa legong gongwe tsa lenaka e e bolokwang mo selateng sa letlalô. Ka yôna eo, o sega matlalô ao, a a dira dikapetlakapetla tse di tla tlhômagangwang go dira boleele ja kobô. Mme palô ya matlalô a e ka reng fa a tlhômagangwa ya dira bolee-

le ja kobô, e bidiwa, "Tlhôgô." Mme letlalô le lengwe le bidiwa "Letlhare." Jalo matlalô a mararo ké tlhôngô e le ngwe, a tshelêlang ké tlhôngô tse pedi, jalo jalo.

Fa matlalô a segilwe a bile a kôpantswe ka ditlhale a nêwa baroki, bangwe ba roka tlhôngô e ngwe ba bangwe e ngwe, mme fa ditlhôngô di rokilwe, go tla kôpangwa ditlhôngô tse tsotlhe mmôgô. Mme matlalô a mantsi ale, a fetotswe l-tata la kobô ya dinku e e borithô e ntlê.

Letata la Dibata : Dibata tse di neng di dirwa letata, go rêwa bogolo dipela ; mme tirô ya go dira kobô eo, e batla e tshwana fêla le ya dinku. Mme e re ka dipela di le dipôtlana go dinku, mosegi wa tsôna o batlêga kitsô e e fetang ya mosegi wa dinku. Jaanong bo-Magogorwane ba se ké ba tlhole ba atamêla, go diragala seane sa bo-rrê se se reng :—

"Masianyane tshabêla moriting

Selemô go disa bo-Rabatho."

Jaanong setswerere seo e leng sôna Rabatho, se tla sega ka makhêthê a magolo, a kôpanya matlalônyana ao, ka dikgemethenyana tseo go thweng matlalwana a dipela, a di dira namane e tona ya letata la kobô ya dibata.

Ka ga dibatana tse dingwe e ne e se tse tsotlhe tse di neng di ka aparwa ké mongwe le mongwe, tse dingwe ké tse molaô wa se-Afrika o nong o di abetse borêna ja Afrika ; e bong : Nkwê, phokobyê, metlhose, le tshipa. Tseo tsôna fa O di bolaile, O tla re go di suga Wa dirwala Wa di isakwa kgosing, mme kgosi e Go leboga ka kgomo ; fa O sa dire jalo, O itlhôkômêlê e se re gongwe tsa fofa di Go kgo-tshe

O lemalê O jê ditsiê

Dintlhwa di begwa kgosing.

Ke kwadile ka ga dikobô tse di aparwang bosigo fa go robe-tswe. Jaanong ke tla leka go bua ka ga tse di neng di aparwa motshegare, le tsa go ikgabisa.

Mokobolwana : Mokobolwana ké kobô e e neng e dirwa ka letlalô la kgongwana : e ne e aparwa ké banna, gobane masogwana le methepha ba ne ba sa apare kobô, fa e se fêla ka malatsi a pula gongwe a phêfô. Ba ne ba kaya fa e le ditlhong gore motho yo moša a aparê kobô motshegare a sa lwale, Awi !

Morêpô : Morêpô ké kobô e e neng e aparwa ké basadi ; mme fa ba e apere ba ne ba atisa go e ntsha ka legwafa, ba ntshetsa letsôgô le lengwe kwa ntlê. Le yôna e ne e diriwa ka matlalô a a neng a dira dikobô tse ke setseng ke boletse ka ga tsôna.

Tatsana : Tatsana le yôna ké kobô ya bahumagadi ya mokgabô e ne e kgabisiwa thata, mme a dirwa ka letlalô la nônê.

Ditswalô : Banna ba ne ba tswala “ tshega ” gongwe “ moaswana.” E ne e dirwa ka letlalô la phuduhudu gongwe la phuti mme le ka a mangwe matlalô e ne e dirwa mme tse di neng di ratêga bogolo e ne e le phuduhudu le phuti. Mme ba ne ba suga mogodu wa kgomo bolêta go nna jaka lesela, mme ba itirele mahunêlô a moaswana a mantlê ka ôna, ba a bitsa “ Motlhantshu.” Gapê ba ne ba itirêla setswalô se sengwe se se bidiwang “ Sefega.” Se ne se tswalwa ka fa moragô se apesa maragô. Se ne se dirwa ka letlalô la nônê mme se ne se bidiwa motatsana.

Mesese : Basadi bôna ba ne ba tswala mesese, e le wa pele le wa moragô. Mme le yôna e ne e sa tshwane gapê e sa lekane. Wa pele ó ne ó le mokhutshwane ó sa apese mangwele Mme wa moragô ôna ô le motelele ó tshwara ditlhako. Ya pele e ne e le kwana le phalana le mporiane. Le gale e mengwe le fa e ne e le teng, e ne e ka se ke ya kaêga bogolo go e e setseng e boletswe ka maina. Kwana le phalana di ne di tswalwa ka malatsi a melêtlô ; mme mporiane e ne e le wa ka malatsi otlhe a ditirô. E ne e a re fa dikwanyana di golagodile di bile di amule pila, le bobôya

ja tsôna bo tagile bo le bontlê, go ne go tle go bidiwe mohu-
magadi le fa e le morwadie le fa e le ngwetsi gongwe setlo-
golo fa se ile go maloma-sôna mme se isiwe kwa lesakaneng
la dikwana fa di eme mo teng a di lebe a itshenkele kwana
e e nang le mmala o o mo kgatlang—mohumagadi gongwe
mohumagatsana—mme a supe a re : “ Ke rata kwana ele.”
Mme mosimane a tsene a e tshware e isiwe kwa lapeng e
tlhabiwe, mme letlalô la yôna le sugiwe le batlelwe mosegi
a le sege ka maatlamêtlo a magolo. E be e re fa go se na
mosegi gaufe, go rwalwe ditlhako go ye go batlwa kgakala :
gobane ga se yôna kwana ya molêtlô e ka segwang ké bai-
thuti, bo-Magogorwane, mme e batla basegi ba nnete, gore
e re fa mohumagadi a e peremeditse mo letheheng, go be go
tshwanelege gore go tsêna semangmang, go tsêna mogatsa’

Lefatlha la bo-Mmategi

Letsubu-tsubu la mafatlha,

Phefô e fatlhile ditlou selemô

Selemô ka kgwedi ya Matlhabanaga ;

Nna mmê ga nkiletse ke bôkwa,

Wa nkitse ke Legapa tshunyana

Ke Legorosa tshwana,

Ke tla le kgwana ya meriti ya mabyê

Ya meriti ya mabyê a bo-kgongwane ;

Radiphatlhane wa ba ga kolonyane

Se pšhe kgomo setshôtlhô Radiphatlhane

Sé se monate se a mediwa Keketsi.

Motho kwa Mmamonne tsopane

Ó godile Mokukutlêla

Ké modimako wa bo-Mmamoenyana.

Ngwana wa dikgomo di rile di bofeletse

Ke sa tlhole ke feleka di huneletse

Di bofeletse ka kgôlê ya dikgong

Di bile tsa tsaya basadi tsa loka :

Ya re ngwana wa dikgomo ka bula lebaka

Ka gana di tshela noka ya Tolwane

Ka sala ke soka-soka Letêbêlê,
Ka re : " Nala ! Ya gae re laelane
Re laelane ka legata la motho—
Ka legata la motho wa ga-Sebitiele."

Phalana le yôna e ne e le mosese wa moletlo, wa mokgabô
jaka wa kwana.

Mosese wa moragô o ne o dirwa bogolo ka letlalô la pudi
le le fadilweng bobôya mme le sugilwe bolêta, mme le ôna
o no o batlêlwa basegi ; o ne o bidiwa " Mokutwane." O
mongwe mosese wa moragô e ne e le " tshêphê." Ôna o
ne o se ke o falwa bobôya o ne o sugiwa o be o segiwe o ntse
o na le bobôya, moêtsê e be ôna kgabisô ; e re fa o fedile go
rokwa mme o tshwanetse go bolokwa, o batlelwe legogô o
thathiwe ka lôna o bofiwe thata gore moêtsê o golafadiwê
ké go bofiwa jalo. Mme e tle e re ka tsatsi la moletlo, fa
mogatsa gongwe morwadi, a Semang-mang a tsêna mo
mosakong wa pina, go be go bônagale gore go tsene ngwana
wa batho wa ga

" Tlou e kwa Mmamonne tilodi
Ga ya gola e otlaotlegile
Kwa dinakeng e isitse bogosi
Ya isa dinaka Tlou ya phaka,
E tswe e le tlou ya Marêna
E le tlou ya bo Rakgwaba le Megobeng."

Kana batho ba Setswana e ne e le batho ba ba ithatang.
Ngwana wa Morwetsana wa bôna fa a ne a ikgabisitse ka
dikgabisô tsa se-gagabô tsa Setswana, o ne a lebêga bontlê
thata, fa e neng e be eketse fa O ka mo ama fêla ka seatla O
ka mo kgôtlêla, Wa mo silafatsa, ka ntlha ya bontlê jo bo
neng, bo bônala mo go ênê.

Basetsana bôna ba ne ba tswala makgabe a a neng a
otlhiwa ké basadi ka lodi la bogôkgwê. Bogôkgwê ké se-
gwere se se imelêlang mo nageng. Mme basadi ba ne ba

kumola metlang ya sôna ba e apee ba e tlhatswe, mme go tswe lodi le lesweu le le bolêta le le thata mme ba dire ka lônâ makhabe a bo-morwadi'a bônâ, mme le basadi ba e sa leng betsana ba ne ba a tswala. Gapê le mahunêlô a ditshega tsa dialogane a a bidiwang matlhaga a ne a logiwa ka lônâ lelodi leo, mme a kgabisiwe ka dikgôtlhwana. Mobadi a utlwê gore diaparô le ditswalô tse dingwe di sa le teng tse di sa kwalwang mo bukaneng e, mme tse di kwadilweng ke itlhoma di lekane go bontsha motlhala wa thutô ya ba-Afrika ya diaparô le ditswalô.

B : Thutô ya Tshipi e Ntsho.

Mo metlheng ya bogologolo go ne go se na mabenkele kwa motho a neng a ka ya go rêka dilô tsa tshipi tse a di tlhókêlang go ithusa ka tsônâ mo bophelong jo bo makete ja dipaka tseo. Mme Modimo o o tlamêlang dibopiwa tsotlhe tsa Ôna, wa naya ba-Afrika bathudi go itirêla tshipi ka matlapa a lefatshe la bônâ. Ba e dira ka mokgwa o :—

Ba êpa matlapa a a bidiwang “ Borale,” mme ba a thuba bosesane gore a tle a utlwalêlwê gongwe a fengwê ké bogale ja mollô. Ba êpa mosima o o seng boteng mme ba bopa ka letsopa pitsa mo mosimeng oo, pitsa yeo e bidiwa “ Leuba.” Mme ba dira masoba mo matlhakoreng a leuba, kwa tlase ga leuba go dirilwe mesêlênzana e e tla reng fa tshipi e tlhaphoga ya êlêlêla teng ya bopêga jaka yônâ, mme ba dira dikgetse tsa mohuta ka matlalô ba di bitsa “ meuba.” Mme di na le molomo o atlhameng o o rokeletsweng mo dithôbaneng tse pedi tse ya reng fa di bulwa go tsene phefô. Mme fa di tswalwa phefô e tswe ka lesoka le le kwa tlase le le bofeletsweng lenaka la phohu le le lesoba kwa ntlheng ; mme meuba e thêgwa mo tikologong ya leuba e supile ka dinaka tsa diphohu mo masobeng a ke setseng ke a boletse. Jaanong go tshêlwa matlapa mo leubeng a tshêlwa le magala a monatô, ké go re dikgong tse di neng di besitswe tsa tingwa ga sala dipilô ; mme dipilô tseo ké tsônâ di bidiwang magala, mme di tshêlwa le matlapa a a thubilweng mmôgô

mo leubeng, mme go tsêngwa mollô. Jaanong ga simolla modirô o mogolo wa go dira tshipi.

Dinatla tsa banna tsa tshwara ka atla tse pedi mongwe le mongwe a khubame fa gare ga mueba e mebedi a uba ka mabôgô a mabedi e bile eketse o gama kgomo ya letlhabula go le thata go sitisa letlapa. Mothudi (mong wa modirô) a tlola-tlola le bôna, ba fufuletswe, a pôtapôta a tshwara se, a tshwara se. E bile mo sebakeng seo mathaka (barutiwa) ga ba sa dumêllwa go ya le kwa malapeng a bôna, ba upilwe. Fa mollô o batla go bôtla, o ntse o okediwa magala. Bofelong matlapa a fengwa ké kganare ya mollô a tlhaphoga, tshipi e a kgaogana le mannyêlô a êlêlêla mo mesêlênyaneng e e diretsweng yôna, mme ya fôlêla teng e bopegile ka fa sebopegong sa mesêlênyana e e baakantsweng ké mothudi. Jaanong ké thabô, tshipi e diregile. E ka diriwa digale tse tsotlhe tsa tshipi, e bong:—megoma, dipêlwana, dilêpê, marumô, diphâlô, dimaô, dithipa, dinôtô, matlawa, mabêkô, dikgare, ditongwane, medirô, le tse le tse.

Thutô ya tshipi ya Morodu : Tshipi ya morodu le yôna e ntshiwa mo matlapeng jaka tshipi e ntsho. Mme ka ntlha ya bontlê le bolêta ja yôna, batho ba rona ga ba ka ba itirêla tirô epê ka yôna fa e se fêla go kgabisa mebele ya bôna ka yôna. Ba itirêla mapetu, mefitshana, dikgotlhwana, manyena, masêka le tse le tse. Fa go dirwa mapetu, go dubiwa serêtsê sa mmu o o borethe, e re fa eketse o a swaba go tsêwa thôbane e e rethefaditsweng, e e dirilweng tekanô ya lepetu, mme e somelwe mo mmung oo ; mme fa e somolwa mo go ôna e tlogêla lesoba le le tshwanang le lepetu. Mo lesobeng leo go tshêlwa morodu o o tlhapho-sitsweng, mme fa o fôla mo lesobeng o a thema, mme o somolwe o gotlhiwe o phatsimisiwe o kokoropiwe mme o rwesiwe mo molaleng wa mohumagadi mme e nne kgabisô e kgolo ya tlotlô mo go ênê. Tse dingwa di diriwa bose-sane mme di bidiwe mefitshana dirwalwe mo molaleng le mo maotong le mo mabogong. Gapê ba ne ba itse go gôga

yôna tshipi ya morodu ba e dire boesesane ja tlhale, mme ba e bitse "Bothale," ba dire ka yôna manyena a ditsêbê le masêka le dikgôtlhwana.

Mme le yôna tshipi e ntsho ba ne ba ithutile go e gôga go e dira bothale jaka morodu. Ke gopola gore ké gôna fa go tla tswa seane se se reng,

Tsholetsa mo-loga-ledile

Nna mo-loga-tshipi ke feditse.

Thutô ka ga tshipi mo bathong ba batsho ba Afrika ya Borwa e ne e dirisiwa jalo ka boima jo bogolo ; mme le fa go ntse jalo e ba thusitse go be go tle go fitlhê yo mosweu a ba fitlhêlê ba ntse ba le ditšhaba le merafe ka yôna thutô yeo ya bôna, le fa ba ne ba se na dikolo le barutisi jaka ba Basweu.

Mekgabô ya Dibaga : Dibaga e ne e le kgabisô e kgolo mo bogologolong ja rona. Mme tsôna ba ne ba sa itse go di dira ka nosi, ba ne ba di rêka di tswa 'sobeng la Botlhabatsatsi (Kwapeng). Ké ka moo go bileng ga bolêlwa seane ga twe :—

"A O rata dibaga tsa Malokwane

Malokwane O sa a rate ?"

Bahumagadi ba ma-Afrika fa ba ne ba ikgabisitse ka botlalo ka dikgabisô tsa bôna, go ne go kganya kgalalêlô ya tshipi le ya dibaga le ya sebilô mo ditlhogong go bile go bônala gore e fêla e le bôna.

Mašopyana a ii oo !

Di ya nokeng di bolêla

Di be di boe di bolêla.

Ke buile ka ga thutô ya diaparô le ya tshipi e ntsho, le tshipi ya morodu le tse di dirwang ka tsôna le dibaga. Jaanong ke tla leka go tswêlêla pele ka go bua ka ga tse dingwe dithutô.

C : Thutó ya Temó.

Baagi ba Afrika yaBorwa ba ba bidiwang “ Bantu ” gongwe “ Batho ” ba ne ba ithuthile go rua dikgomo le go lema mabêlê. Ba bile ba tlhaba seane ba re :

“ Monna thupa di maphata
O disé dikgomo O lemê.”

Ba ne ba itiretse mogoma wa tshipi o ba neng ba khatha thitê ka ôna. Mme ba dire masimo, ba jale ba kotule, mme ba bolokele mabêlê a ba a kotutseng mo sefaleng sa mmu se segolo se se bidiwang “ Letlole,” se se neng se ka ôlêla dikgetse tsa kajeno tse di ka nnang masomê a mararo, go ya go a matlhano le go feta. Gapê ba be ba na le difalana tsa bolôkô tse di ôlêlang e ka nna kgetse ya kajeno go ya go tse tharo le go feta. Dipeo tsa bôna e ne e le mabêlê a masweu le a mahibidu, le lebêlêbêlê le maphutshe le maraka le magapu, le maowane, le dinawa le ditlhodi le ditloo, le ntšhwê le ditlwao le motsoko. Mmopo ôna o tlile le ba Basweu. Mme ba ne ba na le pêtlwana ya tshipi e ba neng ba tlhagola ka yôna mefêrô mo masimong ao a bôna. Ba ne ba rêka dikgomo ka mabêlê a ba a kotulang mo masimong. Mme tirô ya go lema e ne e dirwa ka makete, gobane, kagisô e ne e tlhókafala mme mokgosi wa tllhabanô o lela bosigo le motshegare, le ditau di iphetotse dira tsa batho. Go utlwagala motshegare mokhosi o o reng, “ Sebata-kgomo ! ” E re fêla fa o utlwala banna ba be ba tsaya dithêbê le marumô ba phallêla kwa mokgosing, mme ka tsela e basadi ba sala le ditirô tse tsotlhe tsa kwa masimong. Gapê le mo malatsing a mokgosi o sa tlhabiwang, diaparô tsa lapa di tshwanetse go batlêga mo go ênê monna Ó a tsoma, o a ngwaêla, o a suga, o a roka. Mme le fa a ka nyala basadi ba bantsi, tsôna diaparô tsa malapa a otlhe a gagwê di batlêga mo go ênê monna, a bile a ntse a utlweletse mokgosi o tlhabiwa a latlhanya tsotlhe a rakantsha mokgosi.

D : Thutô ya Bongaka.

Jaamong re fitlhile fa bothateng gobane jaka go ntse mo ditšhabeng tse tsotlhe tsa batho ba lefatshe lotlhe, ngaka e le motho yo mogolo ka gobane go solofetswe mo go ênê bophelô ja batho le ja bana ba bôna le ja maruô a bôna le ja lefatshe la bôna, go ne go ntse jalo le mo bathong ba lefatshe leno la Afrika ya Borwa. Ngaka e ne e le ênê motho yo mogolo gobane go dumêlwa gore o nonofile go fodisa malwetse a otlhe, a a tsênang ka nosi, le a a tsengwang ké baloi, a bile a ka busetsa bolwetse kwa go ênê moloi yo o neng a bo tsentse mo mothong. Gapê a ka nêêlêla motho bolwetse ka ditlhare a ntse a le kgakala. Gapê a ka thibêla tladi le gôna a ka fofa ka nosi a itira tladimothwana. A ka thêa ntlo, lesaka le tshimo ka ditlhare gore dikotsi le ditlalêlô di se ke tsa tsêna teng, mme matlhôgônôlô ôna a nnê mo mafelong ao a a theilweng. A ka kga a naga, a ka foka marumô gore ôna marumô a a fokilweng a nonofê mo direng mme e re marumô a dira ônê a koafalê. Gapê fa go tsamaiwa mo mafelong a poitshêgô, ênê ngaka a ka thiba matlhô a dira ka "Diragadibonwe," mme go fetwe mo gare ga dira, mme tsônê di se ke di bone.

Fa sengwe se ka latlhêga le fa e ka nna dikgomo, dinku, dipudi gonwe motho, sengwe le sengwe se se ka latlhêgêlang batho, ngaka e ka latlhêla ditaola fa fatshe mme di ka senola se se timetseng. Gapê fa tsiê e tla ka matšhwiti-tšhwiti a magolo go senya mo masimong, ngaka e roma mosimane a ya go e mo tsêêla, mme fa e fitlha o e jesa ditlhare, a e busetsa kwa go e ntsi, fa a fitlha o e latlhêla godimo e fofa le tse dingwe, mme fa e tsêna mo go tsôna, ditlhare tse di jesitsweng e e neng e tshwerwe, di tla dira gore tsiê yotlhe e fofêlê godimo e tlole masimo e sa senye sepê.

Fa thaga gongwe seboko se senya mo masimong, ngaka e tla upa ka ditlhare go thiba melomo ya tsôna gore di se ke tsa ja mabêlê. Go ne go dumêlwa gore ngaka e na le dithata tse di ntseng jalo. Mme batho ba bantsinyana ba

ne ba ithuta thutô ya bongaka gore ba tle ba lekanê go dirêla ditšhaba tsa bôna, le go ipatlêla leruô le tlotlêgô mo bathong.

Morutwana gongwe Ngakana : Motho yo a neng a ithuta bongaka o ne a bidiwa ngakana. Mme o tshwanetse go rutwa ké yôna ngaka, Mankge, Thotêladiêma. Ênê ngakana o tshwanetse go tsamaya le ngaka a dira medirô ya bongaka gore a ithute ka go bôna ka matlhô, ka go utlwa ka ditsêbê, ka go tshwara ka diatla. Ó tsamaya le ngaka a rwele merwalô e megolo ya ditlhare tsa ngaka. Ó rongwa go êpa ditlhare, o rutwa go itse maina a tsôna le metlang ya tsôna, ké ênê yo a dirang medirô ya bongaka. Fa go tlabiwa “Sedimo,” ké ênê yo o e tlabang le go e bua, le go e apaya. Fa go alafiwa molwetse ké ênê ngakana e e tshwanetseng go mo tshwara-tshwara, go mo nosa ditlhare, go mo phatsa, go mo tlotse, ngaka e kgolo yôna e ntse e bolêla fêla ka molomo se se ka dirêlwang molwetse. Fa go thêwa ntlo ké ênê yo o dirang dimapô le go di kôkôtêla kwa di batlêgang teng. Mme o tlhokometse thata gore a di ithutê a be a di itse ka botlalô, gobane ké tsôna tse e tla reng ka mosô fa e le ênê mankgapane (ngaka e kgolo) a dira tsôna. Gapê a rutwê go itse ditlhare tse di se nang kotsi le tse di nang le kotsi. A itse tekanyô ya ditlhare tse di ka tshogang di tlhagisa kotsi fa di sa nêwa ka tekanô. A itse tse di nowang le tse di tlabêlwang le tse di tlodiwang le tse di sunedisiwang., a be a itse le tse di aramediawang, mme fa ngaka e bone gore ngakana e a tlahloganya, e tla mo roma go ya go alafa molwetse. Mme fa e bone gore o a kgôna, e mo leka gore a o tlahloganya ditaola, a o itse maina a tsôna le mehuta ya tsôna, tse ditonanyana le tse dinamagadi; a o itse mawa a tsôna le go tlahloganya se mawa ao a se bolêlang. Mme fa a feditse dithutô tse tsotlhe tsa bongaka, jaanong ngaka e e mo rutileng e tla mo ntsha ka “mogodu” a nêwa bongaka jo bo tletseng. Go ntsha ka mogodu, ké jaka ba Basweu fa ba itumedisitswe ké

morutwa, mme ba bone fa a feditse thutô tse a neng a di
rutiwa, ba mo naya lekwalô le ba le bitsang ka leina la
“ *Certificate.*”

E re ka ke setse ke amile tsa ditaola le tsa mawa a tsôna, ke
tla leka go tlhagisetša babadi ba rona mawa a mangwenya-
na go bontsha ka ôna tsela ya go bôka mawa a ditaola tsa
bagologolo ba rona ba Afrika ya Borwa. Tsôna ditaola
lebôkô la tsôna ké :

Kgagara tsa metsi a pila
Di kokonwa ké mpša tlhaba
Di ôlêlwa matlakaleng
Marapô a tse di suleng
Malaola di tsamayang.

Ditaola di betliwa ka marapô gongwe ditlhako gongwe dilô
disele. Dingaka di bolêla gore ditaola di a bua le go senola
tse di sa itsiweng. Fa motho a lwala, di bolêla bolwetse,
di be di supe kwa bo tswang teng, gapê di supa le setlhare
se se ka bo alafang. Di supe fa e le bolwetse fêla gongwe e
le boloi. Go bua ga tsôna ké mokgwa o di wêlang fa fatshe
ka ôna, mme go wa moo go bidiwe “ Lewa ” go twe : di
ole lewa la gore le gore ; jaka go ka twe :—

(1) Tlhôgô tshweu rwala dila
Le makola O rwalê a tlhólô,
A mmutla a magatana
A re : bosweu ; a re : botsho, jalo-jalo.

Leo lewa le supa letlhôgônólô go yo o laolwang.

(2) Batho Le akêla malala
Le gata mosêtlha mosole
Morêrô selô Le se itse.
Mong gae wa molotsana
'Botla leswa ga laole o sia bola go mo ntsha.

Leo le bolêla gore kotsi é, ga e tswe kwa kgakala ; molato o
ka fa lwapeng

(3) Segolobê sa Makgolêla
Sa ga ke ntse ke rutubetse

Ke na malomê ke na rarê
Ke na tsapa le mphisang pelo ;
Phôlôgôlô ke a e bolaya
Ke e je mosadinyana 'a ga ka.

Leo lewa le supa kagisô.

- (4) Moruphi wa ga Kubêla, Kubêla
Go tsene matsepe,
E re matsepe a tswê le madi ;
Na o ka re tshêrê thamagana
Lenaka teng ke tlhabile.

Leo lewa le bolêla gore kotsi e teng e kgolo.

- (5) Thagadima ya Marutla a kôma
Se ileng se ile
Se ile mosima motlhaêla thupa
Mosilo ké mo-se-lateledi.

Leo lewa ké le le bolêlang tatlhêgêlô.

Bongaka ja pula (Morôka) : Ke boletse ka ga bongaka ja malwetse mme jaanong ke tla leka ka ga ngaka e e alafang maru gore a nesê pula. Ngaka eo e bidiwa "Morôka." Morôka ka e le ngaka ya maru o itse dilô tse di thusang maru le tse di a senyang, mme le fa ênê a phuthile maru, a ba a lokisa go nesa pula, maru fa a fitlhêla lefatshe le na le tse ôna a sa di batleng, a tla gana go nesa pula go fitlhêla lefatshe le itshêkê pele.

Mme morôka o tshwanetse go roma basimane go phutha tse di sa utlwaneng le maru tse e leng "Dibêêla" ; mme madira ao a Morêna Morôka a tla sêla eng le eng tse di kileng tsa tsholwa ké batho. Dikgêthê tsa dikobô, dikga-ketla, ditsiba le sengwe le sengwe se Morôka a se kaileng gore ké sebêêla, mme di isiwa go ênê, mme ênê o tla itse se a ka se dirang ka dibêêla tseo. Mme moragô o tla laola gore go tswê letsholô le yê go tsoma diphôlôfôlô, mme fa letsholô le tlisitse diphôlôfôlô tseo go ênê jaanong modirô e tla sala e le wa gagwê fêla, o tla dira gore maru a nesê pula go thusa lefatshe. Mme e tla re fa mabêlê a kotutswe lwapa

le lwapa le tla batlêga go ntsha seroto sa mabêlê go leboga morôka, gobane o phedisitse setšhaba ka go se nesetsa pula. Wêna mobadi O leng motho wa sebaka seno se go itsiweng pula e nesiwang ké Modimo fêla, Wa re'ng? A le Wêna O leboga Modimo o o Go nesetsang pula ya tsa mmele le ya tsa môya ka seroto?

E : Thutô ya go Ithusa ka Legong.

Lefatshe la rona la Afrika ya Borwa le na le ditlhare le dikgwa, mme batho ba gaetsho ba bone thusô e kgolo ka tsôna ditlhare tseo tsa lefatshe la bôna. Ba ne ba na le selêpê se ba se itiretseng ka tshipi é le yôna ba e itiretseng ka matlapa a lefatshe la bôna. Mme ka sôna selêpê seo, ba ne ba ithutile go rêma le go bêtla tse ba neng ba ithusa ka tsôna mo bophelong ja bôna. Ba ne ba ikagêla matlo le maraka a diruiwa tsa bôna ; mme ba itse go ipêtlêla dijana le mefinyana ya digale, tse ba neng ba dira medirô ka tsôna, jaka tsôna dilêpê, le magoma, le marumô le dipêtlwana, le diphâlô le tse le tse. Gapê ba bêtla melamu le metshe e e setlang mabêlê le dikatô tse di phôthang mabêlê, le dintšhwana le diphêtlhô tse di huduwang le go fêtlhêla ôna mabêlê fa a dirwa bogobê, mme fa bogobê bo budule bo tsholelwe mo megopong e e dirilweng ka legong. Ba bêtla dintšhwana le meruba e e gamêlang, gapê ba bêtla meropa. Mme ba itse go bêtla dipati tse ba neng ba tswala mejakô ya matlo a bôna ka tsôna. Dipati di ne di bêtlêlwa dikgofe tse di itshwarêllang ka tsôna mo lobeteng la ntlo.

Fa go dirwa lebati go senkwa setlhare se sekima sa monyena, se rêngwa dikala go sala kutu e boleele ja yôna bo ka lekanang go tswala mojakô wa ntlo ; mme banna ba e atamele ka dilêpê, yo mongwe ntlha e ngwe, le yo mongwe ntlha e ngwe. Banna bao ga ba reme, mme ba bêtla kutu eo, e ntse e eme e sa rêngwa, mme ba dira jalo e le gore kutu e se ke ya ba ya tsikinyêga fa e ntse e bêtlwa. Mme fa babetli ba ntse ba bêtla, kôta e tla nne e fokotsêga, e be la bofêlô e sala e le phaphathi fêla ; mme bôna babetli ba

tsweletse go bêtla e be la bofêlô kômôta ele e kima-kima e sala e le lebati le le lengwe fêla le le phaphathi. Mme jaanong go atamêla ditswerere di le rethefatsa gore le tle le se ke la ngapa diatla tsa batho fa ba le bula le fa ba le tswala. Fa le fedile le a rêngwa le isiwa kwa gae le tsêngwa mo dikgofeng le tswalwa. Fa le bulwa le gôgêlwa kwa letlhakoreng, mme fa le tswalwa le gôna le gôgêlwa le busediwa kwa le neng le le teng fa le tswetswe e leng go thiba mojakô. Mobadi a utlwê gore ôna mojakô oo, ga o mogolo, o lekane motho fa a tsêna a abula ka mangwôlê.

Yôna ntlo fa e agiwa, go agiwa lebôtana ka mosomane le agiwa ké basadi. Tirô ya banna ké go rêma dikôta tsa ntlo, maotwana, dithupa gongwe ditlhomesô le maballô le kgofati. Maotwana fa a epetswe e le a a lekanang go rwala bokete ja dirulêlô, mme e bile e le a a maphata gore a tle a kgônê go rwala dipalêlô, mme fa a setse a epetswe mo tiko-logong ya lebôtana, go bêwa ditlhomesô le dipalêlô, jaanong go tle digai, mme tsôna digai ké matlhaku a matelele a a ntseng a na le dikala le matlhare mme e seng a a nang le mitlwa ; jaanong matlhaku ao e tla re a sa le matala a alwa fa fatshe a gatsiwa gore a tle a phatlalalê mme a ômê a gatisitswe a tle a ômê a phatlaletse mme a kgônê go dira mathudi a a pila, gapê e tle e re fa bojang ja go rulêla bo tla, bo tle bo utlwanê pila le tsôna.

Mme fa banna ba feditse tirô e yotlhe ya dikôta, ba epe-tse, ba pakile, ba bofile ba tiisitse, jaanong go tla basadi ; ké bôna ba rulêlang ka bojang jo ba bo kumotseng ka medi. Mme fa ntlo e agilwe, e pakilwe e bile e ruletse gwa be go ise go fele, gwa be go sa ntse go tshwanetse go agiwa ntlo e ngwe mo teng ga e e setseng e agilwe ; mme yôna e agiwa fêla ka mmu o o kôpantsweng le bolôkô e be e tle e kôpanê kwa godimo e ntse e le mmu fêla jaka seolo. Mme yôna ntlo eo ya ka mo teng ké yôna e e tswalwang ka lebati le ke setseng ke buile ka lônâ. Ntlo eo ya mmu e agilweng ka mo teng ké thollo fêla ga go fensetêrê epê fa e se ôna moja-

kô o monyenyanane o go tsênwang ka ôna go abulwa ka mangwôlê.

Ké ôna matlo a segaetsho, mme ké ôna a nna mokwadi wa bukana e ya rona ke tsaletsweng mo go e ngwe ya ôna matlo a a se-Africa sa Borwa. Ntlo e e agilweng pele ké "Kgotleane" leina la yôna. Gapê bagologolo ba rona ba ne ba itse go itirêla mesamô e mentlê ka legong la morula, le megopô le mafyo ; le tse dingwe le tsôna di ne di dirwa ka ôna morula.

KGAOLÔ YA 2.

BOPHELÔ JA BAGOLOGOLO BA AFRIKA YA BORWA

Bophelô ja bagologolo ba rona, e ne e le jo bo kwa tlase thata, fa bo bapisiwa le ja batho ba metlha ya kajeno ya lesedi le ya tswêlêlô-pele. Le bôna ba ne ba ntse ba na le letlhasedinyana le lenyenyanane bakeng sa mewa ya bôna.

Le fa ba ne ba le tlase-tlase mo lefifing, le fa go ntse njalo, go ne go le teng tlhasenyana ya lesedi mo dipelong tsa bôna e e ba bontshang fa ba dira molemô le fa ba dira bosula ; molaô wa Modimo o ne o kwadilwe mo dipelong tsa bôna. Mme le fa ba ne ba sa itse sepê ka ga Jehova Modimo le ka Jesu Krete morw'a Modimo Yo o swetseng dibe tsa lefatshe lotlhe, le fa go ntse jalo, ba ne ba dumêla fa go le teng Modimo o mogolo o o sa sitweng ké sepê. Ba ne ba bile ba na le seane ka ga Ôna se se reng, "Nthômpe e itsiwe ké Modimo."

Gapê re ka ithuta tumêlô ya bôna ka yo mongwe wa bôna yo a lebogang thusô le paballô ya Modimo a ipôka a re :

Mmampadi batho ba ntlhoile

Ba ntlhoile kê sa le mo mpeng

Ga mmê ga Maasana a Thekisô ;
 Ba re : " A ga ka a šwa a sa le mo mpeng."
 A gana, a lala Thipa 'a Makau,
 Ga gana—Ôna o o mpopileng
 Wa re : " Thipa 'a Matshela
 Ga a bonwe ké selo."

.....
 Ka nama ka tla ka tswalwa,
 Bahumagadi ba êpa mahuitsana
 Ba re : A ga ka a bolawa ké ditantabana,
 Ké dilô tsa bana ditantabana !
 Ga gana Ôna o o mpopileng,
 Wa re : " Thipa 'a Matshela
 Ga a bonwe ké selô."

Mme jaka ke boletse gore ba ne ba dumêla fa Modimo o le teng o o itseng " nthô-mpe," ba ne ba Ó ikanya fa medimo gongwe badimo ba setse ba paletswe ; ba ne ba ikgomo-tsa ba re : " Nthô-mpe e itsiwe ké Modimo ;" mme kwa ntlê ga Modimo o o itseng " nthô-mpe " go ne go na le medimo gongwe badimo. Mme yôna medimo eo, e ne e le e mebôtlana e ka se ke ya ba ya kgôna go le kangwa le Modimo o itseng " nthô-mpe." Gapê yôna medimo eo, e ne e sa buse batho ba botlhe. Morafe le morafe, le motho le motho, ba ne ba na le medimo gongwe badimo ba bôna. Mme medimo gongwe badimo bao, go ne go rêwa bagologolo ba bôna ba ba suleng. Baheidênê ba Afrika ya Borwa, ba ne ba sa dumele gore motho fa a swa mono lefatsheng o swêla ruri. Ba ne ba dumêla gore motho o rôbala fêla, a ntse a na le thata ya go tlihokômêla medirô le mesepele ya ba lesika la gagwe. Ba ne ba re : " Fa badimo ba itumedisiwa ké medirô gongwe mesepele ya yo mongwe ba ne ba mo rôballa mme motho yoo a tlihôgônôlôfale, a phele monate gobane medimo yabô e mo rôbaletse."

Mme fa medimo ya gagabô motho e sa itumedisiwe ké medirô gongwe mesepele ya gagwê, gôna medimo gongwe

badimo ba ka se ke ba mo rôballa, mme ba tla mo êmêla ka dinaô, mme motho yoo wa batho o tla rogakêga a tlhôke letlhôgônôlô, a phele botlhoko mo lefatsheng gobane medimo yabô e sa mo rôballa. E ne e tle e re fa motho gongwe ngwana a sa phele sentlê a tshwenyêga, go ne go tle go bidiwe "bo-Re-a-itse" (Dingaka) mme bôna "bo-Re-a-itse" bao ba tle, mme ba gase bola; go rêwa ditaola gongwe

Kgagara tsa metsi a pula
Di kokonwa ke mpša tlhaba
Di ôlêlwa matlakaleng,
Marapô a tse di suleng
Ma-laola-di-tsamayang.

Mme fa e rile "Re-a-itse" a di latlha, tsa wa ka lewa le le reng,

E re O disa tsa ga Phuu Kgama 'a Ngwaketse
O di sekise maôlô

E tle le badimo ba Go gopodisê,

Fa di ole ka lewa leo, go tla tse : "Medimo yabô ga ya mo rôballa," mme go tla dirwa ditlhabêlô tse di supiwang ké ngaka gore bogale ja medimo mo mothong eo bo tlê bo boê ka moragô, a itshwarêlwê, medimo e mo rôballê a phelê pila a tlhôgônôlôfalê.

Mme fa molato e le wa setšhaba, bogale ja Modimo bo a bonatshêga. Foo go tla batlêga gore go rapêlwê Modimo o mogolo o o itseng "ntho-mpe." Go tloga morafe otlhe, banna, basadi, bana le dikgomo go iwa felong fa go neng go kaiwa go le boitshêpô, kwa Modimo o agileng teng kwa thabaneng ya boitshêpô ya

Seletšana sa ga

Mosime 'a Phokwana.

Mo metlheng ya bogologolo ya Bakwena ba ga Mogôpa, go ne go se na motho opê yo a nang le tshwanêlô ya go ka buêlêla setšhaba le Modimo fa e se wa kgôrô ya Batlase. Batlase e ne e le lesika la baperisiti mo ga Mogôpa 'a Dira.

E ne e tle e re fa go atametswe Seletšana setšhaba se eme kgakalanyana le thabana gore dinaô tsa batho di se gate mmu wa boitshêpô go o itshepolola ; mme go tlhabiwa ditlhabêlô. Mme Batlase, e leng Baperisiti, ba ise ditlhabêlô tsa setšhaba fa pele ga Modimo o o itseng “ nthô-mpe mpê.” Mme mopresiti wa sesadi o rapêlêla setšhaba a re,

Ntšholetseng, ntšholetseng

Ntšholetseng ka difata

Moima ke a lêpêlla,

Ke bônê a nka se tswale—

Nka se tswale sesimanyana ;

Ke tlhomolwa ké Rarê pelo

Monna ga' game puleng

A gama a ikôtêlêla.

Ntšholetseng ntšholetseng

Ntšholetseng ka difata

Moima ke a lêpêlla,

Ke bônê a nka se tswale—

Nka se tswale sesetsanyana ;

Ke tlhomolwa ké mmê pelo

Mosadi ga' sile puleng

A sila a itshoteletsa.

Mme ga twe e ne ya re fa ba fulara kwa thapelong eo ya setšhaba, Modimo o no o ba araba ka go ba nesetsa pula, go ba medisetsa dijô tsa batho le tsa diruiwa tsa bôna.

Bagologolo ba rona ba phedile dinyaga tse dintsi mo lefatsheng leno la bôna ka bophelô jo bo makete ; mme ke kwadile ka ga thutô ya bôna le ka ga Tirêlô-Modimo ya bôna. Mme ke gopola gore go ka ba teng babadi ba ba ka nyatsang fa ke rile bagologolo ba ne ba na le thutô ; mme babadi bao ba rona ba ka lebêlêla ya gompijeno thutô, ba e bapisa le ya bogologolo e e kwa tlase-tlase ; ba tshwantsha digale tsa bogologolo, tse di ntseng jaka marumônyana le dilêtswana le melangwana, mme ba di bapisa le tsa kajeno, tse di ntseng jaka dithunya le dikanono le ditanka le difofi

le dikêpê tsa ntwá tse di dirisiwang mo dintweng tsa gompijeno, mme ba rata go nthiba molomo, ba re : “ Didimalla ! ga O bolele sepê ! A lefifi leo la bogologolo a ké lóna le O ka reng ké thutô ? ”

Eh, bagaetsho ! Ka rialo, ka re : “ Ké thutô, e jalo fa e sa le pôtlana.” A nke ke Lo botse potsô ké é : Namane ké eng ? A ga se kgomo ? Lesea ké eng ? A ga se motho ? Mme thutwana a ga se Thutô ? Kana dilô tsa matlhale tsa kajeno di tshwana le dikgoka le dipôtôngwane tsa monna wa senatla tse e rileng fa a sa le mosimanyana ya be e le maotonyana a masesanyane a ngwana, mme kajeno o godile. Ditšhaba tse gompijeno di fofang kwa godimo jaka dinonyana, le tšona di kile tsa be di le tlase-tlase jaka ba Afrika ya Borwa. Mme kajeno ’tšhaba tseo di godile. Mme le bôna ba Afrika ya Borwa ba ka gola, fa ba ka godisiwa ka thutô e e godisitseng ba Basweu ba ba setseng ba godile. Modimo ka nosi o re buletse tsela ya gore le rona re tsênê ka mojakô wa nnete wa go itse Modimo wa nnete le Jesu Kresete Mmoloki wa lefatshe lotlhe.

Modimo o budile mojakô jaanong ? Batho ba gaetsho ba Afrika ya Borwa ba ne ba le mo lefifing le letsho-letsho la boheidênê, mme le dipelo tsa bôna di thatafaditswe ké sebopêgô sa bophelô jo ba neng ba bo phela. Mme gwa bônagala gore fa bareri ba lefoko la Modimo ba ka be ba sale ba tla mo sebakeng seo fa ba Afrika ya Borwa ba sa ntse ba le mo thateng le mo pusong ya bôna, ke a dumêla batlhanka bao ba Modimo ba ka be ba bolailwe thoo ! thoo !! thoo !!! Mme Modimo ka o itsetse tsotlhe pele, Wa dira gore tsela e Ó ka tsênyang Evangedi ka yôna mo Afrika ya Borwa e be go amoga batho thata le pusô ya bôna mme ba kokobediwê tlase-tlase kê gôna ba ka inêêlang go amogêla lefoko la Modimo le go tshabologa.

Ga tshwanêla gore thitê e e pôpôta ya Afrika ya Borwa e lemiwê pele ka mogoma o mogolo wa tshipi, o kgakamololê metlhô le ’thwana tse di raraaneng mo dipelong tsa batho

ba lefifi ba Afrika ya Borwa. Ka nnete Modimo wa ikgê-thêla banna ba go thapisa thitê ya Afrika ya Borwa. Ga êma monna wa senatla a bidiwa Tšhaka, morwa Senzangakhôna, Kgosi e kgolo ya Mazulu. Mme batlhabani ba gagwê ba apesa 'fatshe leno lotlhe ba bolaya, ba fisa, ba gapa, ba senya. Ênê kgosi e kgolo ya Mazulu, ênê Tšhaka, o ne a ipitsa "Zulu," ké go re Legodimo ; mme batho ba gagwê ba bidiwa Mazulu, ké go re ba Legodimo. Motse wa gagwê o mogolo o bidiwa "Umgungundhlovu," ké go re yo kana-ka-tlou. Ó rutil batho ba gagwê tumedisô e a reng o e neilwe ké "Nkulunkulu," ké go re Modimo. Tumedisô eo ya re : " Bayede ;"—ké go re yo a leng pakeng tsa Modimo le batho. Batlhabani ba gagwê fa ba mo dumedisa ba ne ba re,

" Bayede Baša nKosi yamakhosi !
 Wena ngonyama ; Undlovu kayiphendulwa.
 Bayede Baša, nKosi yeZulu
 Wena owakhula silišele ;
 Wena omnyama, owavela
 Wasiphatha ngomusa
 Wen' ongange ndlovu
 Wen' odl' amadoda,
 Wen' onzipho zinje nge zengonyama
 Wen' ongange Zulu eliphezulu,
 Wena Zulu siphathe ngomusa ;
 Bayede nKosi, Bayede Baša,
 Bayede Zulu."

Basadi bôna fa ba dumedisa ba ne ba re,

" Bayede Mtwan' omhle, Mhlekazi !
¹Uteku lwašafazi ša kwa Nongaš
 Betekula šehlezi emlovini."

¹ Lewatle : Fa ga e bolele la metsi, mme e bolêla la thabô le leratô la go bolêla ka Tšhaka fa ba le nosi.

Ké go re : Thóbêla ! ngwana yo motlê, Motlêgadi,
Lewatlê la basadi ba Nongabi,
Ba ntse ba le budubutsa, ba le boiketlong !

Ditšhaba tsa gasagasiwa ké lerumô le le bolayang la gagwê, a kokobetsa magosi. Letšhoo la gagwê la imêla malau le malawana, ga nka loso fêla gotlhe Afrika ya Borwa. Moragô yo mongwe wa balaodi ba dintwa tsa gagwê yo a bidiwang Umzilikazi, morw'a Mashofane, a tenêga mo pusong e e thata ya ga Tšhaka, a amola palô e ntsi ya balaodi le batlhabani le basadi le dikgomo tse o neng a di gapile, mme a itirêla pusô ya gagwê ; a tshaba a leba ntlheng ya Transvaal le Kgalagadi (Bechuanaland). Mme tsela yotlhe ya gagwê ya nna go bolaya, go fisa, go senya, go gapa, mme lerumô la gagwê le la Morêna wa gagwê, Tšhaka, la fedisa thata ya magosi a lefatshe la Afrika ya Borwa, gobane ba ne ba bolaya banna le basadi mme ba gapa bana le dikgomo.

Mme moragô, Moselekatsi a falalêla lefatsheng la Mašôna le Makalaka (Rhodesia), mme lefatshe la sala mo bo-koeng le mo khumanegong, mme le fa go ntse jalo lefatshe la rona la be le ise le tshwanele go ka jalwa peo ya lefoko la Modimo. Tšhaka o ntshitse ditlhare mme go batlêga mogoma, dipholo le molemi.

KGAOLÔ YA 3.

MOLEMI WA THITÊ GO E DIRA TSHIMO.

Le fa Tšhaka le Moselekatsi wa gagwê ba epile ditlhare mo lehuting, ga batlêga molemi. Modimo wa romêla molemi a tswa kwa moseja ga mawatlê kwa le yôna peo e tla tswang teng.

A fitlha a palame phôlôfôlô e khubidu a le sethunya a le mmala mosweu a tlhantshitse ditedu, ya re fa ba-ga-Zulu ba mmôna ba re : “ Umlungu,” empa rona Basotho le Batswana ra re ké Lekgowa ; Lekgowa ké go re motho yo montlê gobane o bopegile ngwana wa “ Nooi.” Ba tsêna Masweu, ma-nna-ditulô ba famotse difatlhêgô, ba gatakêla seritshane fa fatshe, ba dira batho ba batsho batlhanka ba bôna. Mme e re malatsi a mangwe ba makatse batho. Ba tlogele ditirô ba kgobokane le basadi ba petleke maphêphê a masweu ba atlhamise maganô ba re : “ Moo-moo-moo ! ” Mme ba Batsho ba botsa Phusumane ba re : “ Ba a be ba etsa’ng fa ba riana ? ” Karabô ya re, “ Ba bina santaga.” A Santaga ké eng ? Karabô ya re : “ Santaga ké letsatsi la Modimo wa bôna ; le a ilêlwa ga go dirwe ka lônâ.” Fa ba phatlalala ba ba raya ba re, “ Difôlôkô le ka ikêla gae tsatsi leno ké ‘ Sondag.’ ”

Batho ba rona ba simolola go tllhabêlwa ké letlhasedi la ntlha la lesedi la Modimo, ba utlwa fa go le teng yo mongwe yo a bileng a le mogolo go bo-baase le bo-noi. E rile fa Santaga se feta go tllhaba la ditirô, ao ! ba êma ka dinaô. Bosêtlha bo tshwana le tau ja êma, Tshweu tsa Mmankoro ba kuwa ! ba ba ba kuwa !! ao ! tsa o tlamakêla ka mabôgô difôlôkô : ba lema, ba rêma, ba aga matamô, ba êpa diforo, ya ba letshemetsheme go dirwa ka thata e kgolo. Ba le teng dikgalefi tsa mabasa, bo

Sathane 'a Mabasa

Sathane terapa ba Mositwana

O ba kôpanyê ka Bakwena Sathane

Difôlôkô di kgônwa ké go terapyâ.

Ke itheetseng ka re : “ ke Sathane,”

Nkabe ke rile “ ke Ramoterapi

Ra-matlhwa a terapa bo-Makatise.”

Ba le teng dinatla bo,

Mothubi 'a difala, Mosenyi

Wa kgôtlwane tsa bo-Matsetse

O thubetse Mmakapesi tse-gana ;
Mogwê o rile a ile go ralala
A tswê a ile go nyala Kapei le Golengwane
A ya a kgatlhwa ké ntwa a tlabana
A tšhuba mollô, a ya le-selôkô a Mhanola nkwê.
Mmasepapa a Matladi
Motho wa Matladi a bobêla phugô.

Ba le teng bo :

Motho e ka re ba Go tima mannô
O tingwa ké bo-Nkgewane polékê
O se ikutle wa nna kwa Legonyane
Wa ya go nna kwa Loratlatleleng
Wa tla wa bôna O tshola dikafuru
Bo-Mmanethwa a Batlase.

Ba le teng mabasa bo,

Tladi itaya kwa Matabalakeng
Motseng ga Ramorala 'a Modise.

Ba le teng magole bo,

Mannyolo a noka 'a Naketse
Molapô o se na kgata tsa batho
Mannyolo ga ise a o tsene.

Ba le teng Marêna bo,

Mmamelodi 'a Mašošwe
Tse di maši wa di itse
Ó tlhôla a di tetemisa dithele.

Ga go tlhole go le tsela e ya Phokeng

Tsela e thibilwe ké mokopa

Mokopa o o kwa Thotwane ;

A O tladi morw'a Sepere ?

Ge O bokolotsa lobôtla ?

Bagale bao ba masweu ba fêla ba kokobetsa batho-
batšho, fa go bileng ga se ke ga bônwa monna opê yo a se
nang ba ba ikantseng lebelô la go tshaba ka dinaô ba inaya
naga, bo,

Mmaefodi yo o se na baase

Yo o tlhole o a rōna le dikarala.

Mme batho ba dirisiwa ka thata ba itêwa botlhoko ; le tsōna dikgosi di itêwa mo ponong ya batho ba tsōna, fa e bileng ya re 'tsatsi lengwe, kgosi e itêwa mo motseng wa yōna, basadi ba palêlwa kê go itshōka, fa ba bōna kgosi e laditswe fa fatshe e ntse e itêwa. Ba tsaya metshe ba ke-keta baase ba golola kgosi. Titêo eo ya dikgosi kê yōna e e bileng ya suthisa tse dingwe tsa tsōna tsa tshabela ga Mošwêšwê.

Thata le boipusô ja baagi ba Afrika ya Borwa di fedisitswe jalo ké seatla sa Modimo, bothitê ja boheidênê jo bo neng bo tla kgoreletsa thutô ya lefoko la Modimo, thitê eo e lemiwê, e fetolwê tshimo. Mme batho ba kokobeditswe gore ba tle ba amogêlê Lefoko la Bophelô le ba neng ba setse ba le gaufe le go le bulêlêlwa ké bareri.

KGAOLÔ YA 4.

BARERI BA LEFOKO BA TLILE JANG ?

Modimo o o ratileng gore baheidênê ba lefatshe leno ba rêrêlwê Evangedi, Wa itirêla tsela ka mokgwa o o gakgamatsang. Moselekatsi, sera sa ditšhaba, ênê yo o bolaileng Bakwena le kgosi ya bōna More gongwe

Motsilê² wa Mangana

Motsila wa banna ba Mogôpa

Ga o mele byang Motsila wa batho

Ó bile wa tla wa mela lekwarapa ;

Ké motlhala wa banna ba Mogôpa,

Kwena e ntsho ya ba Modiana

Ga se ya mo Odi, ya mo Leqapane,

² Motsile ke gore motlhala.

Ya re fa e tlolela Maimane
 E tswe e eme ka maroo khwiting!
 Kwena e tsene le kgomo bodibeng botsho
 Beng kgomo ba rile ka ôka-ôka
 Ba putla maduba le ka magokare
 Ba itlhoma ba bonêgêla bodiba
 Bo kgomo e tseneng ka bô,¹
 Ba nama ba tsaya dithêbê ba tloga
 Ba ya go bôna tse dintsi di kae.
 Monna wa Mmatšhutselele-tšhutse
 Yo o rile tshela Odi a lotana,
 Ga sutlha kgwana, ga sutlha thamagana
 E tswe e le kgomo tsa bo-Raselekane 'a Bapô.
 Ntaa di tle le methapô di bonwe
 Di bonwe ké bana 'kgomo tsa marumô,
 Dì tswa kgabong tsa marumô di tuka,
 Di bonwe ké Morwesi le Metolong.
 Kwena e lomantse maroo le kgabô
 Kgabô e le Rara 'go Selebele
 Kwena e le Rara 'go Kebawetse.
 Gopa Batlase ka legopô Motsile
 E re ba fitlha O ba bêê Legaa
 O ba bêê Leselesele la Thune,
 E re go fitlha motlhape wa dikgama
 Ba nnane ba o re : taa Motsile,
 E re maumô a tsôna ba a Go nêê
 O a abêlê Mmusi wa Maabêla.
 Ke tswa go dika le Bakgatla thoteng
 Ka kwa Ngobyi ka kwa Madiba a tshelô
 Kwa nonyana tsa teng di bitsanang ;
 Patakase o bitsa Ralopereng
 Ó rile hee ! hee !! Ralopereng !
 More o agetse borôkô mosakô
 Ó motana wa loperere,

¹ Bo-bôna bodiba.

A re, " Lona bo-Rangwane tlang Lo bo rôbalê,
 Bo-rangwane, bo-Mooketsi Lethibê,
 Bo-Rampyana, bo-morw'a Mohulatshi,
 E re yo o lôra pula a lôrê
 Yo o lôra lehuma a le itôrêlê
 E re kwebu e tswalwe ké kgomo ya monyane,
 E se tlhole e pôtw'a mmala e feta
 Go twe : " A kwebu ê, e ka be e le ya kgosi ? "

Go twe : " A kwebu e e ka be e le ya kgosi ? "—le morwa
 wa gagwê Segwati. Ênê (Moselekatsi) ke lesa la merafe e
 mentsi ya Bakwena.

Modimo wa roma bareri ba Lefoko la Bophelô ba tswa
 kwa go ênê, le fa a itse jalo ka nosi.

Moreri wa pele wa Evangedi mo ga Mogôpa : Moruti
 Robert Moffat wa London Mission ya be e le tsala e kgolo
 ya Moselekatsi, a be a ne a mo etetse, mme fa a boya a feta
 fa motseng wa kgosi Mmamogale o o bidiwang Motlhabi-
 rwane gongwe Matlhare. Mme a rêra lefoko la Modimo
 le e neng e le thêrô ya ntlha-ntlha e e rêrêlwang Bakwena
 ba ga Mogôpa, mme e tswa ga Moselekatsi, e kete ké bo-
 phelô jo bo tswang mo phupung. " Mang yo o itsileng
 boithlômô jwa Morêna gongwe Mogakolodi wa gagwê e ne
 e le mang ? "

Moragô ga thêrô eo ya ga Mošwete (Moruti R. Moffat),
 ga itshwanêla fêla e kete lerothodi leo la thêrô ya gagwê le
 tla fêla le ômêlêla mo mmung. Le fa go ntse jalo Modimo
 ôna wa itse fa ôna o tla okeletsa lerothodi leo ka marothodi
 a mangwe a mantsi-ntsi a a tla beng a fetoga pula ya ledutla
 e leru la yôna le lônâ le tswang ga Moselekatsi a Ma-
 tšhošane. Mme pula eo ya ledutla e tla kolobisa bolemê
 jo bo ntshitsweng ditlhare ké Lezulu, mme ja lemiwa ké
 Lekgowa ; tshimo eo e tla kôlôba e be e medisê dipeo tse di
 tla jalwang go yôna. E sita le yôna tlhakanyana ele ya go
 sunngwa ké Moffat ga Mogôpa, le yôna e tla mela e gola e

be e kotulwa, gobane “ ga o kgatlhwe ké leso la moikepi, mme o rata gore moikepi a boêlê go Ênê a phelê.”

Moreri wa bobedi wa Evangedi mo go Mogôpa : Lo setse Lo utlwile gore kwa ga Mogôpa e ne e se mang le mang yo o ka êmang dipakeng tsa Modimo le batho go ba buêlêla le fa e le go ba ruanya le Modimo fa e se wa lesika la bope-risiti wa kgôrô ya Batlase mo metlheng ya bogologolo. Mme se se gakgamatsang ké fa Modimo o sa le o dumalana le Bakwena le fa bôna ba ne ba dirêla mo lefifing. Modi-mo le ôna wa ikgêthêla Motlase gore e be ênê Moevangedi gongwe Mmuedi wa ntlha wa Bakwena ba ga Mogôpa le ba Phokeng.

Mosimane wa Batlase yo o bidiwang Mogatle a thopiwa, le basimane ba bangwe ba thopiwa ké batlhabani ba ga Moselekatsi fa a falatsa ditšhaba. A tsengwa mephatong ya gagwê. Mme ka mokgwa o o ikgethetsweng ké Modi-mo a phonyoga mo Matebeleng a fitlha Koloni, mme teng a utlwa thêrô ya Lefoko la Modimo a le dumêla a ba a kolo-bediwa mo kerekeng ya Wêsêlê ka leina la Davide. A nate-fêlwa ké thutô a ruta a ba a nna moreri wa Evangedi. Mme ya re fa a ntse a rêrêla batho a gopola morafe wa gagabô o o leng mo botshong ja lefifi, mme a batla tsela ya go boêla gagabô. Modimo wa mo thusa a nna a ya a ba a fitlha Tlôkwê (Potchefstroom), ka thusô ya Modimo a ba a fitlha 'tšhabeng sa gagabô sa Bakwena ba ga-Mogôpa.

Fa a fitlhile a ya kwa balaoding ba lefatshe go kopa tu-mêlêlô ya go ruta batho ba gagabô mafoko a Modimo o o phedileng. Mme le fa ba bangwe ba ne ba sa dumele ba re, “ E tla be e le go senya dikafuru fa ba rutwa,” ga gana molaodi wa bôna

Poulô 'a Mabasa

Tšhweu Mmamelodi a Mašošwe.

a re : “ Lesang ' bobojane ' e ithutêlê ' dibobojane ' tsa ga bo-yôna.”

Mme Mogatle yo e leng Davide Modibane a simolola modirô. Ao! La gôrôga lejaga la tla le fetogile e sa tlhole e le la ga Moselekatsi, mme e le la Jesu Kresete, le sa tlhole le bolaya batho ka lerumô, mme le phedisa batho ka Evangedi. A gôrôga Motlase, e sa tlhole e le moperisiti wa Seletšana mme e le wa Jehova Modimo le wa Jesu Kresete.

Ké êné Moruti wa ntlha yo o rutileng Bakwena ba ga Mogôpa. Dithêrô tsa gagwê tsa okeletsa thêrô e e neng e rêrwa ké Moruti Moffat, mme tsa fetoga marothodi a a diregileng pula ya ledutla e e ntseng e na ka medupe le mo malatsing ano a kajeno a bokajeno. Leru leo la dithêrô le dumile le tswa ga Moselekatsi—"Ga tswa dijô sejing." (Basiamisi 14, 14).

Tirô ya ga Davide Modibane : E rile Davide a tsêna mo gagabô, a fitlhêla lefifi le ntse le khurumeditse, mme Bakwena ba arogane ka maagô. Kgosi le ba bangwe ba agile Motlhabirwane, gôna fa Moruti Moffat a ba reretseng thêrô ya pele ba le teng. Ba bangwe ba le kwa Mokung le kwa Ramogomana. Ba bangwe ba tshedile noka ya Odi ba le kwa Mantabole yo a bidiwang Bethanie kajeno.

Mme a simolola go ruta thutô ya Lefoko la Modimo, a dira ka tlhoafalô e kgolo, a itlhokisa boikhutsô a ruta mo mafelong a a aroganeng. Kwa Matlhare yo e leng Motlhabirwane, kwa Mantabole, kwa Mokung le kwa Ramogomana, le kwa Phokeng, jalo jalo. Modimo o o dirang le ka tse di bokoa, Wa tlhôngônôlôfatsa tirô ya motlhanka yoo wa Ôna, ba bangwe ba dumêla thutô ya gagwê mo mafelong kwa o rutang teng ; a nna a ba ruta ka tlhoafalô, mme le fa a ne a se na dikwalô tsa puô ya rona, a ruta barutwa ba gagwê go bala ka sepêlêtê sa Sekgowa, ba bangwe ba ba itse go buisa ka sôna Sekgowa.

Ya re fa ba setse ba rutilwe thutô ya Bokresete a se ke a ba kolobetsa ka e ne e se moruti yo o kolobetsang mme e le

Moevangedi fêla. A se ke a ba fitlhêla a ba bolêlêla fa a sa nêwa kolobetsô, gapê baruti ba Kêrêkê ya Wêsêlê go se bonôlô go ba bôna ka ntlha ya bokgakala.

Ka tsatsi le lengwe ga utlwala fa go le baruti ba bangwe ba Kêrêkê ya Luthêrê ba ba batlang fa ba ka rutang teng. Mme Davide fa a ba utlwêla a roma bangwe ba barutwa ba gagwê go ba bitsa. Mme ba tla go ênê kwa Mantabole kwa o neng a setse a agile kêrêkênyana teng. Mme le fa e ne e le Mo-Wêsêlê a dumalana le bôna, a inêla le barutwa le tirô yotlhe mo go bôna. A sala le Moruti W. Behrens mo Mantabole ; mme moragô Mantabole a bidiwa Bethanie. Davide Modibane a swêla mo Bethanie, a ba a fitlwa gôna mo Bethanie.

Baruti ba pele ba kwen a ba ga Mogôpa : Moruti wa Behrens le Moruti H. L. Kaiser ba amogêla tirô mo morafeng wa Bakwena ba ga Mogôpa. Moruti Behrens a aga Mantabole a ruta mo Kgaolong ya lefatshe la Tlhabane (Rustenburg Dist.) mme Kaiser a aga mo Matlhare a ruta mo Kgaolong ya lefatshe la Tshwane 'a Mmamelodi (Pretoria Dist.).

Banna ba babedi bao ba Modimo ba godisa tirô ya pusô ya Modimo mo morafeng wa Bakwena ba dira diphuthêgô tse dikgolo tsa Kêrêkê ya Luthêrê ya Mišone wa Hermansburg. A go bakwê Modimo o o re ntshitseng ka leratô le legolo la ôna mo lefifing go re bontsha lesedi le le isang polokong.

Mme le fa re le Bakresete ba Kêrêkê ya Luthêrê, re rapêla Modimo go re thusa go sala le go swêla mo Kerekeng e ya rona, le fa go ntse jalo, re tshwanetse go gopola ka tebogô kêrêkê ya London Mission e Moruti wa yôna a suntseng tlhaka ya ntlha ya Lefoko la Modimo mo morafeng wa rona. Gapê re gopolê ka tebogô kereke ya Wêsêlê e moevangedi wa yôna o beileng mothêo wa go aga pusô ya Modimo mo morafeng wa rona.

“ Mme ênê yo o jalang ga se sepê,
Le ênê yo o nosetsang ga se sepê
Mme ké Modimo o o medisang.”

1 Bakor. iii. 7.

Thutô kwa Matlhare : Matlhare ké leina la thaba mme Motlhabirwane ké leina la molapô mo thabeng. Motse o mogolo wa Bakwena ba ga Mogôpa o ne o agilwe teng o bidiwa Matlhare gongwe Motlhabirwane. Ké ôna motse o moruti wa kêrêkê ya London Mission, ênê Moruti R. Moffat gongwe Mošwete, o kileng a rêra thêrô ya ntlha mo go ôna. Kê motse wa Kgosi Tedie yo o tumileng ka leina la

Mmamogale a Matsobane tshii.

Tshii ke letse le tlala Manganeng

Kwa morakeng wa etsho wa Masweu ;

Keketi dikôpanô

Pharagobe tsa dinokana Kgabotsi.

A le ge Le re 'Kgomo tsa More di lebelô

Tsa More di sia badisa,

A di ka tshaba di ka tlogêla Keketi ?

A e ke se re ge di fitlha fa sekatong

Fa 'kgomo tsa More di katileng

Fa mora 'a tshimo ya Raphora

Fa mora 'a tshimo ya Ramoakanyana,

Ya re Keketi ka betsa dinaô

Ka tlhotlholokanya maoto Kgadibete ?

A Keketi go ka twe di mo siile !

A e ka se re go utlwa Matshose a nyatsa,

Ya re morwa Rakefeng a bolêla :

“ Re mo itse a le byaba Keketi,

Di mo latlha a le go kae ? ”

Ke setse ke boletse gore metse ya Seterêkê sa Mma-mollodi ya Bakwena ya rutwa ké Moruti H. L. Kaiser, mme a e ruta a le gôna motseng oo wa Matlhare a tlhomile

têntê mo lebaleng je le fa pele ga motse ; mme thusô e kgolo ya gagwê ya ba barutwa ba ga Davide ba ba ineetseng ; le ba bangwe ba ba neng ba ise ba ineele Davide ba tla ba rutwa ka Modimo o o phedileng. Ba tswa kwa Mokung le Ramogomana le Mmamonne le mo gae mo Matlhare. Mme Moruti Kaiser a ba tsenya sekolo sa kolobetsô gôna fa lebaleng. E rile fa ba ntse ba oketsêga a tlosa têtê ya gagwê fa lebaleng la motse a atamêla a aga gaufe le thaba ya Matlhare, mme ba ba dumetseng ba tswa mo metseng ya bôna ba atamêla Moruti, ba aga motse wa Badumedi gongwe Phuthêgô, mme ba ikagêla ntlo ya kêrêkê e e leng kêrêkê ya ntlha ya Hermansburg mo kgaolong ya Mmamollodi. Ké yôna Kêrêkê e Ntate le Mmê le rona bana ba bôna ba batlhano ba ntlha re kolobeditsweng mo go yôna le ba botlhe ba phuthêgô ya Matlhare.

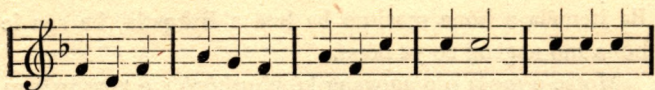
Thutô fa e tsêna mo bathong, ya dumêlwa ké ba bangwe fêla, bontsi ja e gana. Ba ba e ganang ba bitsa badumedi ka leina la Bakapi ; ya re ka pusô e ne e setse e le ya Makgowa baheidênê ba palêlwa ké go ka dira sepé go bolaya Bakapi. Mme ba bangwe ba leka go ka ba bolaya ka bosaitsiweng, ka boloi. Yo mongwe wa barutwa ba ga Davide, rra le mma, ba leka go bolaya ngwana wa bôna, ba mo nosa mfolô go mmolaya gobane ba re, “ go kaone go rona go fitlha mo phupung serêpa sa ngwana wa rona, bogolo go go mmôna ka galê fa pele ga rona ngwana yo o senyegileng. Go re thusang ! a a swê.” Mme ngwana yo a nwa mfolô oo wa batsadi ba gagwê, mme a se ke a swa, a tshela a ba a tsofala. Mmagwê mo botsofeng a ya go tsholwa ké ênê ngwana yoo wa gagwê. Moragô le ênê mmagwê mo botsofeng a tlhabologa a kolobediwa, a ba a ipobola fa pele ga morwa yoo wa gagwê se ênê le monna wa gagwê ba se dirileng mo lefifeng la boheidênê.

Khudugô go tswa Matlhare : Moragô badumedi ba sitwa ké go phela le Baase wa naga. Jaanong ba batla tsela ya go tswa mo go ênê, mme ba utlwêla ka ga naga

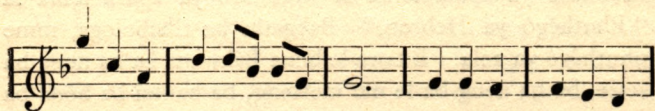
Kamelfontein e e kwa Moduane fa e rekisiwa, mme ba utlwana le mong wa yôna Morêna B. Engelbrecht go e rêka. Moruti H. L. Kaiser a dumalana le phuthêgô gore naga e rêkwê ké Genosekapa le phuthêgô mmôgô. Genosekapa e ntshê lekgolo le masomê a matlhano a dipôndô (£150), phuthêgô le yôna e ntshê lekgolo le masomê a matlhano a dipôndô (£150) go fetsa thêkô ya naga e e leng makgolo a mararo a dipôndô (£300). Mme phuthêgô ya be e le banna ba le masomê a mabedi le metsô e supang (27) Mme ya re ka go bo tshêlêtê e ne e tlhókwa mo sebakeng seo, banna ba bula maraka ba ntsha dikgomo, monna le monna kgomo.

E rile fa dikgomo tseo di fitlha mo go mong wa naga, a di galala a re ga di lekanc lekgolo le masomê a matlhano a dipôndô. A re : “ E ka kgôna di okediwê gapê ka tse nnê (4).” Ké fa Samuele Ntwane le Josefa Nkwe le Lot Molopyane le Saule Kgasi, banna ba banê bao ba boêla gapê marakeng ba ntsha gapê, mongwe le mongwe wa ba banê bao kgomo, ya ba kgomo tse nnê go tlatsa se se neng se galalwa ké mong wa naga. Mme mong wa naga, Morêna B. Engelbrecht, a di amogêla a tsamaya. Ka ga letlhakore la Genosekapa tsa itsiwe ké Moruti.

Phuthêgô ya huduga kwa Matlhare ya ya kwa Moduane. Ya re fa re fitlha mo mmotong, mme ge matlhô a rona a bôna legae le leša le re yang go lôna, banna ba emisa koloi ba tlhaba sefela. Ra fologêla ka pakô, re ôpêla ka dipelo tse di thabileng re re :

1. He-la ba - e - ti ba tshego-fa - di-tswé Ba ba leng

Mono mo dipogiso - ng Yana ba fentse 'me

Yana ba dutse Le Jesu mo se-ding mo kgalalelong.

2. Ga go na poifô le dikgwereanô
Le ditapisô kwa legodimong
Tsholofologô le yôn' e fetile
E seng go tlhola go bônwa ké bôna.
3. Thêbê tsa bôna ba di sikorotse
Ga go poifô kwa Jesu Ó gônê,
Tšhaka tsa bôna ba di huporotse
Ga go tlhabanô kwa legodimong.

Phuthêgô ya Matlhare e tsene jalo mo lefatsheng la Moduane, ga ba ga gopotsa go tsêna ga Baiseraele go tla le go tsêna mo lefatsheng la Kanana.

E rile fa phuthêgô e tsêna mo lefatsheng le ba le rekileng, ba fitlhêla go agile Bakgatla ba ga Mmamarama le ba ga Mmakau ba ba neng ba ntse ba agetse mong wa naga yo o tsamaileng. Moruti a bua le phuthêgô gore ba se ke ba ba amoga masimo, ba ka huduga ba tsamaya e tswé re batla gore ba utlwê Lefoko la Modimo ba tlhabologê gore phuthêgô e golê. Mme ya re ka badumedi ba sebaka seo e ne e le batho ba kutlô, ba dumêla se se bolêlwang ké Moruti.

Ba itemêla a bôna masimo ba lesa a Bakgatla, ba aga le bôna mo nageng eo ya bôna.

Motse o moša o o agiwang ké phuthêgô e e tswang kwa Matlhare, wà nêwa leina la “Hebron,” mme phuthêgô ya Matlhare ya apola leina la Matlhare ya apara leina la “Phuthêgô ya Hebron.” Bakgatla ba tlhabologa, mme phuthêgô ya gola. E tswe le bôna Bakwena ba ba neng ba setse, ba ba neng ba le mo metseng, ba bantsi ba bôna ba nna ba tlhabologa ba tla phuthegong kwa Hebron. Mme ba bangwe ba hudugêla kwa Ditlhareng ba aga Mmatope, Madinyane, Motshwane, Rasai, Letlhakola, Legonyane, jalo jalo. Ba e rileng moragô ga ba romêlwa Moruti Peters a aga mo Setlhale a rêka le batho naga ya Setlhale a dira phuthêgô a e bitsa Jericho. Ké yôna phuthêgô ya Jericho e kajeno e leng tisonng ya Moruti Sibidise (Siebelo).

Kgabalatsane : Bakwena ba ba neng ba le kwa Matlhare Mmamonne le Ntšopilong, ba e rileng fa ba Phuthêgô ba golediwa kê tshokô ya mong wa lefatshe, bôna ba sala ba re ba tshwareletse, le bôna tshokô ya ba thuba lepêtlêkê, ba simolola go batla kwa ba ka bônang boikhutsô. Mme Moruti kwa Hebron a utlwêla naga e e bapadiwang e e tshwaraganeng le Kamelfontein ntlheng ya Bophirimatsatsi, e e bidiwang Cyferfontein. A itsise phuthêgô a ba a e gakolola go laletsa Bakwena ba ba setseng kwa metseng gore ba kôpanêlê le bôna thêkô ya naga eo. Mme ba ba kwa metseng bogolo Ntšopileng, ba re fa ba utlwa ba se ke ba tlhole ba re re be re bolêlêlwê gapê, gobane tirô ya “*more kom*” e ne e ba tsene disifeng ; mme ba dumêla ka pele taletsô eo. Ba ntsha dikgomo tsa kôpanngwa le tsa ba Hebron, naga ya rêkwa Bakwena ba bôna botshabêlô.

Ya re fa go itokisediwa khudugô, banna ba bôna gore go ka ya banna pele ba ya go rêma dithupa tse e tla reng fa ba tla ka thoto ba kgôna go agêla bana metlôtlwana. Mme ka nnete ba rwala dikobyana le dilêpê ba ya go rêma kwa nageng e e rekilweng e e bidiwang Mošabetsana. Ya re

ka magetla a motho a sa rwale gagolo, mefagônyana ya ba fêlêla ba ise ba fetse tirô. Jaanong ba boêla gapê kwa gae go tsaya mefagô e mengwe, mme ba tsene kwa gae ba tshwerwe ké tlala ba lapile. Lesogwana le lengwe la Photing le e leng mongwe wa baremi bao, yo o bidiwang Modise, e re fa go itokisetswa go boêla kwa tirong ya go rêma, a nne a re : “ Re a be re ya kwa felong ga tlala, re yo tlhôla re gabaletse, kana ” : “ re a be re ya kgabalatsane.” Polêlô eo ya ga Modise ya tuma mo bareming ba botlhe fa ba ya ba nne ba re, “ Re ya kgabalatsane.” Modise a bidiwa Rankgalatsane go ya losong a ntse a bidiwa jalo. Mme motse o o agiwang oo wa bidiwa ka leina la Kgabalatsane go tla tsatsing leno. Serêtô sa ôna ké :

Kgabalatsane 'a moriti

Naga ya dikgomo le batho.

Naga ke llêla Lenatô

Ke lletse Kgabalatsane 'a Moriti.

Naga e se nang sekgopi

Sekgopi sa yôna se sengwe,

Sekgopi sa yôna Lenyôra

Lenyôra le bônwa ge tsatsi le eme ;

Moduane 'a bo-Lekgere hulara

Moduane hulara kwa Rapopele,

Dipêtlwana di salê kwa Mapenane ;

Bana ba Gago kwa gae ba lela

Ba lela—ba pelo e botlhoko ;

Ratshukudu a Ratibane Mophiring

Segale 'a Ramotse Morolong

Ntshontsho a Motlhoiwe Mophoting

Ba lela—ba pelo e botlhoko

Ba re : “ Moduane Mmaetsho re amusê

Ra lala le lenyôra O le teng re re'ng ?

Kgabalatsane a Moriti gomola,

Mosabetsana gomola ke Go belege

Ke Go belege ka thari ya namane.

Thutô e tsene jang mo Kgabalatsane : Baagi ba Kgabalatsane e ne e le baheidênê fêla e ne e a re fa mongwe wa bôna a rata go inêla Modimo ka tlabologô, a hudugele kwa Hebron go atamêla moruti ; mme batsadi ba lemoga gore mokgwa o wa gore fa ngwana a tlabologa a tlogele bagolo ba gagwê ba ba tsofetseng, a ye go aga kwa Hebron, ga o molemô. Mme ba buana ba roma dikgosana tsa bôna tsa dikgôrô e bong :

- (1) Ratshukudu Masike, Kgosana ya Baphiring,
- (2) Segale Komane, Kgosana ya Barolong, le
- (3) Ntshontsho Nyakale, Kgosana ya Baphoting.

Dikgosana tseo tsa kopa Moruti go ba romêla yo a ka ba rutang a agile le bôna. Mme moruti le phuthêgô ya Hebron ba dumêla kopô ya ba Kgabalatsane, ba romêla Miga Kgasi yo a neng a ntse a tshwere sekolo sa bana kwa Hebron, go ya Kgabalatsane go ya go ruta batho ba Kgabalatsane thutô ya Lefoko la Modimo, le go tshwara sekolo sa bana. Mme a nêwa tirô eo ya thutô ka kgwedi ya Mopitlwê (May) fa e le masomê a mararo ka ngwaga wa sekete le makgolo a a rôbang menô e mebedi le masomê a a fêrang monô o le mongwe le metsô e menê. (30th May, 1894), monei wa tirêlô e le moruti H. L. Kaiser.

Miga Kgasi a tlogêla legae la gagwê a latêla thomô e o e romilweng, a ba ruta mo sekolong sa Kolobetsô le sekolo sa bana le sekolo sa selallô mo go ba ba kolobeditsweng, ba rutwa thutô ya selallô moragô ga kolobetsô. Gapê Kêrêkê ka disondaga le meletlô ya tswêlêla.

Mme Modimo wa tlhôngônôlfatsa tirô eo ya ôna mo Kgabalatsane. Kajenô, Bakresete ba ba kolobeditsweng le go amogêla selallô, ba balwa ka makgolo. Bana ba sekolo ba feta makgolo a mararo. Barutisi mo sekolong ba supa (7) Bana ba rutwa go feta Setlhôpha sa Botshelêla (Std. VI). Moromiwa yoo le fa kajeno a tsofetse a setse a sitwa ké go tsamaisa sekolo sa bana ka botsofe, le fa go ntse

jalo o ntse a le mo tirelong ya Lefoko la Modimo le kajeno
1938 :

“ O se ntatlhe mo motlheng wa botsofe
O se ntlogele ge thata ya me
E nyêlêla.” Pes. 71, 9.

Matlhare : (Ga bobedi) : E rile motse wa Kgabalatsane fa o thusitswe ka go romêlwa moreri wa Lefoko la Modimo, ga tshwanêla gore le yôna metse ya Matlhare le Sehibidung le yôna e romêlwê bareri ba ba tla ba rêrêlang ba agile mo go bôna. Mme phuthêgô le Moruti Kaiser ba itshenkêla Wilhelm Monaise, ba mo romêla kwa Matlhare, mme a ba ruta Lefoko la Modimo, ba le utlwa, bontsi ja bôna ba tlhabologa, a ba a dira sekolo sa bana, mme motse wa Matlhare wa nna sethô se sengwe sa phuthêgô ya Hebron.

E rile moragô Wilhelm a fapana le tsamaisô ya Kêrêkê, a tswa mo phuthegong ya Hermansburg a inêla mo kerekeng ya L. B. Church ; mme kajeno ké moruti mo Kerekeng eo ya L. B. Church. E rile fa W. Monaise a se na go tswa phuthêgô ya Hebron ya itshenkêla Adam Modipane, ya mo romêla kwa Matlhare, mme a disa phuthêgô go fitlhêla e faladiwa ké ntwa ya Maburu le Manyesimane ba ya kwa dileteng. Ya re fa phuthêgô ya Matlhare e faladitswe, modisa wa yôna Adam Modipane a nêwa tirô ya go ruta bana kwa Hebron mme loso la mo tlosa teng. Yôna phuthêgô ya gagwê, e agile kwa Ramogaodi, mme e kôpane ka tirêlô le ya Sehibidung kwa Rabokala.

Sehibidung : Kgabalatsane le Matlhare fa di se na go nêwa bareri, ga boya ga itshenkêlwa Paulo Monaise, a itshenkêlwa ké Moruti H. L. Kaiser le phuthêgô, mme a romêlwa kwa motseng wa Sehibidung go ba rêrêla Lefoko la Modimo, mme le ênê a dira ka bonatla, ba bantsi ba tlhabologa. Modimo wa gopola Poulo Monaise ka loso, mme ga romêlwa Jethoro Pelle II boemong ja gagwê. Le ênê loso la mo tlosa. Ga romêlwa gapê Johannes Phetlhe,

mme le ênê a ntshiwa ké loso mo tirong. Kajeno phuthêgô é e hudugetse kwa Rabokala, e kôpane le ya Matlhare e e leng mo Ramogaodi, mme ga go Moevangedi, di disitswe ké bagolo ba phuthêgô.

Rantalane : Mo nageng ya Hebron e ntlheng ya Borwa go ne go agile Bakone ba ga Mmakau ba ba falaletseng mo go yôna. Mme phuthêgô ya Hebron ya gopola le bôna bao fa le bôna ba tshwanêla go bolêllwa Lefoko la Modimo mme motse wa bôna o no o bidiwa Rantailane. Ya re go ise go bonwe yo a ka romêlwang teng ga nna ga ya bagolo ba phuthêgô teng ka disondaga go ba isetsa Lefoko la Modimo.

Monna mongwe wa bôna yo o sa leng a ya bokgwêlwa kwa Koloni a sa le moša mme kajeno o setseng a tsofetse, a tla gae, a tliša tlhōgō gae. A tla a rutilwe e le Mokresete e bile e le moreri wa Lefoko. Fa a fitlha a tla go Moruti Kaiser a inêla mo kerekeng a amogêlwa mo selallong sa Morêna a nna tokololō ya kêrêkê, mme a nêwa tirō ya go rêrêla ba ga gabô Lefoko la Modimo. Leina la gagwê ké August Mokone.

Mme ya re ka gobane ké ba pusô ya Kgosi ya ba ga Mmakau gapê ba le gaufi le phuthêgô ya Polonia e e leng ya ba ga Mmakau, baruti ba buana gore Rantailane a tswê bodiseng ja Hebron, a tsênê mo bodiseng ja Polonia. Gompieno ba tlogile mo nageng ya Hebron ba agile mo go ya bôna e ba e rekileng, mme ba na le motse o o bidiwang Rama, o e leng kala ngwe ya phuthêgô ya Polonia.

Molekô o mogolo wa Tumêlô : E rile fa thutô ya Lefoko la Modimo e setse e aname le bontsi ja ditšhaba tsa rona, e bile re setse re ithloma gore : “ Kagisô ! kagisô !! ” ga tla sefêfô se segolo sa ntwā ya Maburu le Manyesimane ka 1899-1902. Mme ntwā eo, rona ba re leng ba dikêrêkê tsa Makgowa a e seng Manyesimane, ya re fetogêla namane e tona ya molekô, gobane e sa le e aparetsa baruti ba rona e ba isa kgakala le dikêrêkê le ditirô tsa bôna. Mme ya re ka

baruti ba rona e ne e le ba basweu, ya re fa ntwā e tsaya ba basweu ra se ke ra salêlwa ke sepê.

Fa e ka be baruti ba ne ba tswakane le ba batsho, e ka be e rile ntwā e tsaya mofuta o mongwe, ga sala o mongwe wa baruti. Jaanong ya re ka gore e ne e le mofuta o le mongwe ntwā ya ba gogoretsa botlhe, ra sala re le dikhutsanyana re gadima-gadima re se na bo-rra le bo-mma.

Nna mo sebakeng seo,—Moruti o ne a setse a kgethile bana ba ba tshwanetseng go romêlwa kwa go ênê go tsêna sekolo sa kamogêlô—ke emetse go utlwa a re : “ Ba tlisê ; mme ya re boemong ja go re “ ba tlisê,” ga tla le le reng, “ Moruti o tshwerwe.” Jo ! jo !! Ra sala mo tlalelong e kgolo le mo molekong o mogolo. Barutisi ba bana le bagolo ba dikêrêkê ra êma madi tsii ! Re tla dirang ka metlhape ya dinku tsa Modimo tse di setseng mo diatlanyaneng tse di têtê mang tsa rona—gareng ga diphiri tsa mefuta-futa ? Mme ka pelê Modimo wa re gopodisa seane sa bo-rraetsho se se reng,

O re' tlogêlê le dikgomo

O alê thêbê O tľhabanê,

O se no O re : “ Rarê ga a yo ; ”

Ga se morêrô ga go rerwe

Ga go nyalwe kgaitšadiô.

Ao ! Ba tiya mokô., bana ba Mosadi yo Motsho, ba nêwa ké Modimo bonatla ba tshwara dikêrêkê, ba tshwara dikolo tsa bana le tsa kamogêlô.

Baraedi ba leka ka thata go ba faposa le go leka go ba gapêla dikerekeng tse dingwe, le fa go ntse jalo ba se ke ba tsikinyêga. Modimo wa tsosa pelo ya kgosi ya Bakwena, J. M. 'Mamogale, a itshupa fa e le Rabatho gapê e le Mokresete, a re batlêla dithusô mo pusong, a re batlêla moruti yo a se keng a tsêwa le ba bangwe ka o ne a kaêga moeng, mme a mmatlêla tsela go tswa ga Mosêtlha go tla mo Hebron. A thusa Bakresete ka thêrô, le kolobetsô le selallô le go amogêla bana ba kamogêlô kerekeng ba ba

rutilweng ké barutisi ba bana mo sebakeng sa tľhabanô. Mo sebakeng seo sa ntwá pampiri ya go kwala e ne e tľhókafala thata mme le fa go le jalo, barutisi ba bana le bagolo ba diphuthêgô ba leka ka thata go bolokêla baruti dithulaganyô tse tsotľhe tsa ditirô tsa diphuthêgô tse di neng di diragala fa baruti ba se teng.

Modimo wa khutľisa sebaka seo sa pitľaganô, sa tľhabanô. Baruti ba rona ba ba neng ba isitswe kgakala le dikêrêkê tsa bôna ba boêla mo diphuthegong le mo ditirelong tsa bôna. Barutisi ba bana le bagolo ba diphuthêgô le tsôna diphuthêgô ba amogêla baruti ba bôna ka thabô. Mme ba ba naya ditirô le dithulaganyô tse tsotľhe tse di setseng di ntse di diragala mo sebakeng sotľhe sa fa bôna baruti ba ntse ba seô mo diphuthegong, mme baruti ba amogêla mo atľeng tsa badiredi ba dikêrêkê tsa bôna modirô otľhe wa dikêrêkê, o ntse o bolokegile, ka thusô ya Modimo.

Mme sé sôna kè sa se itseng ké gore bôna baruti ba di bone jang ? A sengwe se se ka ikangwang se ka bônwa mo mothong wa bôna yo motscho ? Rona re gopola ka tebogô, kgosi ya tľotľêgô, ênê J. M. Mamogale yo a thusitseng mo ditľalelong.

Go bakwê Modimo o o se keng Wa re tľogêla mo sebakeng sa tekô e kgolo eo :

“ E seng go rona Jehova,

E seng go rona,

Mme a kgalalêlô

E nnê go ineng la Gago,

Ke ntlha ya boitshwarêlô

Le boamarure ba Gago.” Pes. 115, 1.

KGAOLÔ YA 5.

THUTÔ YA TSWÊLÊLÔ PELE (EDUCATION)

Baruti ba rile go tlisa thutô ya Lefoko la Modimo e e dirileng baheidênê go fetoga Bakresete, ba dira le tsôna dikolo tsa bana mo diphuthegong tsa bôna. Mo dikolong tseo, bana ba ne ba rutwa go bala le go kwala. Thutô e kgolo dikolong e ne e le Tiragalô ya Bibe le Katekisisa, le go ôpêla difela. Thutô ya dipalô (*arithmetic*) e ne e angwa go le gonyenyane fêla. Bana ba ne ba rutwa fêla ka puô ya bôna. Go ne go se na tekô (*examination*) fa e se ya moruti ya go tlaola ba ba ka tshwanêlang go tsêna sekolo sa kamogêlô. Go ne go itschenkêlwa banna gongwe makau ba ba itseng go bala le go kwala pila, ba nêwa tirô ya go ruta bana mo dikolong, mme ba bidiwa ka leina la "Mme-setêrê." Go ne go se na dibuka tsa sekolo, mme fa ngwana a feditse bukana ya sepeleng go ne go se na buka e o ka fetêlang mo go yôna fa e se Bibe le gongwe Tiragalô ya Bibe.

Pusô e ne e se na sepê le thutô ya ngwana wa motho yo motsho ; mme Dikêrêkê tse e leng tsa Manyesimane jaka Wêselê le tsa Tshêtshê (Church of England), tsôna di ntse tsa leka-leka go ruta bana mo dikolong, ka puô ya bôna mmôgô le ya Senyesimane. Gapê bommesetêrê ba bôna ba rutwa go bala le go kwala le go bolêla ka Senyesimane.

Moragô baruti ba rona ba Luthêrê ba dira Sekolo sa Seminare go ruta bo-mmesetêrê kwa Bethanie, moragô kwa Barseba, mme le sôna Seminare seo sa nna sa ruta fêla ka Setswana, kgopolô e le go ruta bokresete fêla e seng Tswêlêlô-pele (*Education*).

E rile fa lefatshe le wêla pusong ya Manyesimane, ga dirwa pitsô ya dikgosi tsa ba-batsho. Mo pitsong eo Kgosi J. M. 'Mamogale a kopa pusô gore a le rona Batho-batsho re rutwê thutô ya botswêlêlô-pele. Mme kopô eo ya Kgosi 'Mamogale ya fitlhêla le yôna Pusô e setse e rerile go nêêla Batho-batsho thutô ya botswêlêlô-pele. Ka ngwaga wa 1914, Pusô ya fêla ya amogêla dikolo tsa Batho-batsho mo diatleng tsa yôna. Mme bana ba simolola go rutwa puô ya Pusô, le go rutiwa thutô ya Tswêlêlô-pele go fitlhêla ngwana a feta Setlhôpa sa Boraro (Std. III). Le fa thutô e le selô sa botlhôkwa, le fa go ntse jalo, baruti ba bangwe ba leka go gana go nêêla dikolo mo seatleng sa Pusô. Mme ya re ka gore batsadi ba bana ba ne ba rata gore bana ba bôna ba rutwê Tswêlêlô-pele, baruti bao ba fenyêga, dikolo tsa tsêna mo diatleng tsa Pusô.

Mme Pusô ya tshwara bothata jo bogolo fa e simolola, gobane go ne go se barutisi ba ba kgônang puô ya Senyesimane ba ba lekanang palô ya dikolo, ka bontsi e le bo-mmesetêrê ba ba kgônang go ruta Setswana le Sesotho fêla. Ya re ka mogolo-golo a rile, "Ga e ke e imêlwa ké dinaka e le tsa yôna," Pusô ya dira leanô, ya se ke ya ntsha ba ba sa itseng Senyisemane gore e tsênyê fêla ba ba se itseng ka gobane go ne go ka tsosa matshwênnyêgô mo dikerekeng, mme Pusô ya dira leanô la gore barutisi ba Transvaal ba phuthêlwê felô go le gongwe, ka sebaka sa kgwedi fa dikolo di phomotse, mme ba rutwê bukana ya ntlha e e bidiwang "*Primer*," ba e rutwê ké yo mongwe wa banna ba Thutô. E le gore bôna barutisi ba yê go ruta bana ka ngwaga otlhe.

E rile fa ba kôpana mo felong fa ba tla rutêlwang teng, ba kôpana ba sa itsanye gobane ba ne ba tserwe ke dikêrêkê-kêrêkê tsa mefuta e mentsi, ba bangwe e le barutisi, ba bangwe e le bo-mmesetêrê. E rile fa bo e-sa, ya lla tshipi, ba tsêna mo tlung e tonana ya sekolo e go tweng "*Institution*." A êma ngwana wa lejatlhapi a re: "Nkhwete-nkhwete-nkhwete!" Joo! ga re: "tsho!" ra êka ditsêbê

rona bo-mmesetêrê, re sa utlwe sepê. Ga êma mosimane yo mosesane wa morutisi a re : “ Moruti a re, a re a re.” Nya ra phela le batho ba ba molemô, ba nna ba re phutho-lolêla ra ba ra nama ra lemoga se se dirwang, ra fetsa bu-kana ya *Primer* le dithutô tsotlhe tsa tshimologô ; mme ra boêla kwa dikolong tsa rona ra simolola go ruta bana ba dikolo tsa rona tse re tswang go di rutwa, ra ba ra ba bolê-lêla gore morutisi wa bana ga se Mmesetêrê, mme ke “ *Teacher* ”—titšhêrê.

Ka ngwaga wa bobedi ga tswêlwa pele ga rutiwa ya bobedi bukana e e bidiwang “ *Infant Reader*.” Ga nna ga tswêlêlwa-pele jalo ka dinyaga go fitlhêla go be go bonwe barutisi ba nnete ba ba rutegileng.

Re kile ra duba botsho fa re simolola go ruta thutô ya tswêlêlô-pele. Le fa go ntse jalo thutô e yôna le rona “ bo-mmesetêrê ” re neng re sa ipelaele mo go yôna ké ya Bokresete ya Bibe le ; mo go yôna re ne re sa boife barutisi ba dikêrêkê tse dingwe.

Ka tsatsi le lengwe re le mo sekolong sa barutisi sa Kilnerton ga tsêna yo mongwe yo mosweu a re fa a ntse a bua le morutisi wa rona, a botsa a re : “ A barutisi ba dikê-kê tsa Majêrêmane, a le bôna ba teng ? ” Karabô ya re : “ E, ba teng, ké bôna ba ba bokoa ba.” Joo ! Tsa nketsang ditlhong ! Ga ke itse gore bagaetsho bôna ba di utlwile jang tsa leo letsatsi ; nna di ntlhabile. Gapê tsatsi lengwe motlhatlhobi a êtêla se sengwe sa dikolo. Ya re fa a ntse a tlhatlhoba a laêla morutisi go kwalêla bana sengwe mo bolakaborotong (B.B.), mme morutisi a re : “ *Yes, Sir.*” Motlhatlhobi a boêla a laêla gapê, mme morutisi a boêla a arabêla mo botshong gapê, “ *Yes, Sir.*” Ké fa tôlekô e tla tôleka mme morutisi e ba gôna a tlhaloganyang se o ntseng a se arabêla mo botshong. Thutô ya tswêlêlô-pele e simologile ka bokoa fêla jaka ke setse ke boletse.

Mme kajeno e golagodile, barutisi ké ba ba nonofileng, ba ba nang le Makwalô (*Certificates*). Bana ba rutwa go

fitlha ba feta setlhôpa sa Botshelêla (Std. VI). Moeti wa Lekgowa o ka se ke a tlhola a kgêtha barutisi ba gaetsho ka bokoa. Tôlôkô e ka se ke ya tlhola e tôlôkêla "bo-*Yes Sir*." Le fa thutô e ise e gole tôta, le fa go ntse jalo e tlogile boseeng e fitlhile bosimaneng le borwetsaneng, tsholofêlô e teng ya gore e tla fitlha bonneng le bosading, ké go re bothong jo bo tletseng.

Re leboga Pusô e e re ntshitseng tebetebeng ya bosilo mme e sa lehang go re isa tlhalefong. A go bakwê Modimo o o re neileng pusô e e re tlhalefisang. A Modimo o o godisang le mefêrô mo nageng o godisê thutô ya Bokresete le ya Tswêlêlô-pele mo ditšhabeng tsa rona tsa Afrika ya Borwa.

Tswêlêlô-pele ya ditirô (Civilisation) : Ke setse ke buile ka thuto ya bodumedi le ya tswêlêlô-pele ka fa di simologileng ka teng mo go rona.

Jaanong ke rata go bua le ka thutô ya tswêlêlô-pele ya ditirô ka fa e simolotseng ka teng mono. Kgosi Tšhaka morw'a Senzangakhona le molaodi wa Makgotla a gagwê, Umzilikazi morw'a Matšhobane, ba ne ba humanegisitse lefatshe la Afrika ya Borwa fa e rileng fa ba le tlogêla ba be ba le tlhatswitse ka metsi go se sepê, sepê, sepê gagolo Transvaal. Ya re fa Makgowa a fitlhêla batho ba se na sepê, mme bôna Makgowa ba na le diruiwa tse dintsi, mme ba di tlhókêla badisa, modisa fa a disitse a ba a fetsa ngwaga a ntse a le mo tirong o tla duêlwa ka kgomo ya lerôjana. Mme tirêlô eo ya bidiwa jara (*jaar*).

Ya re ka gore go ne go se na ditirô fa e se go tsoma, ka go ne go se sepê se se disiwang, ka dikgomo di ne di feetswe ka lefêlô ké Matebele, ao ! ba gana go utlwa bana ba mosadi wa Afrika, basimane le banna ba ba ikutlwang ba tshêlêgêla mo makgoweng ba nna dijara. Ba bidiwa bo-Janabare, bo-Aporêlê, bo-Mmei, bo-Atonse, jalo, jalo, mme le fa ba ne ba itêwa botlhoko, le fa go bile go le jalo, ba di menyamêla, ba ithatafatsa ka seane sa bo-rrabô-mogolo se se reng.

Mmatla-kgomo kôlômêla

O etse mfata-sediba.

Ba di gapa, ba gapêla batsadi, ba gapêla bo-malom'a-bôna, ba ba ba gapêla le kgosi ya bôna, ba ba ba ikgapêla. Ya ba ya re fa ba bolola bogwêra ba bidiwa ka leina la Maloma-kgomo ya ba leina la mophatô wa bôna.

Ba bangwe ba rêka dikgomo le dihutshane ka mabêlê le matsoko mo go ôna makgowa. Mme ya re ka ba ne ba rata tse dinamagadi bogolo go tse ditona, e re fa ba bapatsa ba re, "Bôkô-masari! Sekapa-masari." Ké go re podi e e namagadi, nku e e namagadi. Ka yôna papadi eo ya diatla le ya thekisô ba rua dikgomo le dihutshane, ba ba ba nama ba rêka dithunya ka tsôna mo go ôna makgowa a di tswang mo go ôna, tsa ata, ba ba ba rêka dikoloi le megoma ya sekgowa.

Banna ge ba ntse ba le mo medirong ya bo-baase ba nna ba tsaya malebêla mo ditirong tse di dirwang ké bo-baase ba bôna. Ba ithuta ditirô tsa sekgowa ba bêtla dijokwe le dikei, ba loga diteu le diterôpô le dime, mme ba golêga dipholo tsa bôna ba kgôkgôsêla ka makoloi a bôna, ba tswêla pele. Ba nama ba ikagêla matlo a sekgowa, ba ithulêlla. Ba itse go aga ka matlapa le setena se ba se iphorometseng ka nosi, ba ithulêlla ka disênkê, ba itshegêla diaparô tsa sekgowa, ba tshola ditulô le dijana ba jêla mo ditafoleng, ba tsamaya ka dibaesekele le mebotokara e e itheketsweng e e bileng e itsamaisediwa ké bôna bana ba "bo-ou Aporêlê" le "bo-ou Sabina."

Mme kana tswêlêlô-pele e e kana e, bogolo ja yôna, ga e a rutiwa mo sekolong, mme e tserwe fêla malebêla ké ma-Afrika fa di ne di diriwa ké bo-baase ba bôna. He! lona banna ba gaetsho! Lo bôna jang? Fa re lekanya tswêlêlô-pele ya kajeno le ya sebaka sa fa makgowa a tsêna mono fa ba Afrika ba ne ba se na le sepê, mme ba simolola go rêka dipudi ka dikgohu tsa motsoko (kgohu ké motsoko o o thugilweng wa bopiwa se e keteng senkgwe), re ka re ka

nnete batho ba rona ba tswelletse kwa pele. Gapê mo dikolong tsa bana ga go barutisi ba makgowa fa e se kwa dikolong tse dikgolo kwa ba rutang ba ba setseng ba sugilwe ké barutisi ba batsho. Ba bangwe ba setse ba na le mabenkele a e leng a bôna, bangwe ba itheketse dipolasi le ditêntshê ba aga matlo a a sa fetaneng ka gopê le a makgowa. A ko O yê makeišeneng a bo-Sophiatown O bônê gore a ke a fosa fa ke re : “ Batho-batsho ba tswêlêla-pele.” Mme le fa makgowa a leka go ba isa tlase, bôna ga ba dumele go ya tlase ba gwataletse, ba re : “ Ga go goletse kwa tlase, go golêlwa godimo.”

Go bile ga bolêla mogale yo mongwe wa masweu-manna ditulô, a êma ka maoto a mabedi, ngwana wa ga *Noi* a re : “ Kajeno ntwa e e tla lowang ké ba Basweu le ba Batsho, e ka se ke ya tlhola e ba ya marumô, mme e tla ba ya Phadisanô ya medirô.” Ga re itse gore gôna motlhang letsatsi le tlhabang le yo motsho o ka rutwang jaka yo mosweu, ngwana wa *Noi* foo o tla tshwara jang.

Thutô e e setseng e le teng mo go rona ba Batsho e sa le nyenyane bogolo fa e bapisiwa le ya ba Basweu. Motho yo mosweu mo thutong ké senatla sa monna ; mme yo motsho ké lesea le le ithutang go abula le go êma, mme jaka re itse gore ngwana yo o jalo o ka se ke a kgôna go iphedisa kwa ntlê ga batsadi ba gagwê, le rona ba Batsho ga re ise re nonofe go ka iphedisa ka bo-ga-rona. Re sa ntse re tshwanêla go tsamaisiwa. Ga se botlhale go itlhoma re nonofile. Nya, ké namane e tona ya phôsô go ka itlhoma jalo. Re tshwanetse go kgomarêla letsêlê, ra le anya, ra ba ra tapolla le morokotsô wa lônâ, gore re tlê re nonofê, re golê, re tiê mo dithutong tse tsotlhe : ya Bokresete le ya Tswêlêlô-pele le ya Tswêlêlô ya Ditirô. Gapê re rapeleng Mmopi wa legodimo le lefatshe, Yo o se nang kgethollô ya batho gore le rona A re tshegofatse, “ Eh, le rona.”

“ Rra, Ntshegofatse. Eh, le nna ; ” (Gen. 27, 38) mme re tle re golê mo Bokreseteng le mo Tswêlêlô-peleng, re tle

re kgônê go phela le go swêla mo tseleng ya polokô ya Modimo.

Molemô wa thutô : Thutô ke selô se segolo sa botlhôkwa. E molemô, e thusa mo matlhakoreng a otlhe. Mo dilong tsa môya le mo dilong tsa nama. Mo dilong tsa legodimo le mo dilong tsa lefatshe. Ké yôna e e godisitseng batho ba Basweu. Ga se mmala o mosweu o o ba tlhalefisitseng, o o ba tlhatlositseng mme ké Thutô.

Jaka re bôna ka bana ba rona ba ba neng ba isitswe ka bokgôba kwa Amerika, thutô e ba tlhatlositse, ba ntse ba le batsho. Ba godile ba re feta kgakala, mme ké thutô e e ba kukileng jalo ; ké yôna e le rona kajeno re e neilweng. Ké yôna thutô e e tlisitseng kagisô mono ; mme ka yôna kagisô ya thutô, re agile re iketlile. Ditšhaba tse di neng di tlhōane di bolayana, kajeno di agile mmôgô ka kagisô. Gapê mahumô a lefatshe leno a a neng a fitlhlilwe fa thutô e ise e nne teng, kajeno thutô e a senotse re phela ka ôna. Dibaka tse di neng di katogane thutô e di atamêlantse ; mme maêtô a a neng a tsamaiwa bokete, kajeno a tsamaiwa bonôlô mo lefatsheng, mo metsing, le loaping, mme bogolo go tse tsotlhe. Thutô e re nôlôfaditse e bile e re buletse kgôrô ya Bophelô jo bo sa khutleng. Thutô e tôta e le molemô,¹ bagaetsho !

Dira tsa thutô : Thutô le yôna e na le ditsala tse di e thusang, gapê e na le dira tse di e tlhoileng. Mme fano ke tla bolêla fêla ka ga dira tsa thutô. Ke bua ka mefuta e meraro ya batho e dira tsa thutô di atisang go bônwa mo go yôna, e e leng (a) Setšhaba (b) Marêna (c) Baruti.

(a) *Setšhaba :* Setšhaba fa se phela mo 'fifing la boheidênê, mme thutô e nyatsa mekgwa eo, setšhaba se simolola go tlhōya thutô. E re fa se palêlwa go tlihabana ka marumô, se e lwantshe ka makgotlana a manê a a sa lweng

¹Molemô : Lentswe lena " molemô " mona go lemogwê gore le tshwere kgopolô tse pedi : (1) molemô wa go loka le (2) molemô wa go alafa jalo setlhare se se alafang malwetse, se tlhatswang, sa a fodisa.

ka marumô, mme a a lwang ka bogale. La pele : ba ba sa rateng go utlwa sepê : la bobedi, ba ba utlwang mme ba sa amogele sepê ; la boraro, ba ba utlwang ba be ba dumele, mme fa melekô e tsêna ba tenege ; la bonê, ba ba utlwang, ba be ba dumele, mme ba sa rate go latlha mekgwa ya lefifi, ya boheidênê ; mme mekgwa eo ya boheidênê, ya re fa e gola e nama medi e itsetsepele mo dipelong e hupetse e bolaye thutô mo dipelong tsa batho, mme ka mokgwa o, fa batho ba ne ba kile ba dumêla, fa ba boetse ba kapologile, ba fetoge dira tse di tshabêgang tsa thutô. Jaanong hê, makgotlana a manê ao, a mo setšhabeng. Bonê ja ôna ké dira tse di senyang Thutô.

(b) *Marêna* : Fa marêna a sa rate thutô a kotsi go feta setšhaba. Metlheng ya marêna a bogologolo jaka marêna a ne a ipusa, marêna a ne a bolotsa dira go tshwara le go bolaya ba ba ratang thutô. Utlwang se Tau-tona ya Egepetô e se buang, e re : “ Jehova ké mang yo nka utlwang lefoko la gagwê o lesa Baiseraêlê go ya ? Ga ke itse Jehova mme le gôna nka se ke ka lesa Baiseraêlê go ya.” Marêna a kajeno ga a sa na thata go bolaya Majakane ; mme le fa go ntse jalo ba bangwe ba tlhabana le thutô ka go tshegetsatsa mekgwa ya seheidênê, Bogwêra, Bojale, Basadi ba bantsi le tse le tse.

Le galê ga se Marêna a otlhe a a tlhabanang le thutô. Mo gare ga ôna marêna go teng a mangwe a a ka bidiwang ditsala tse dikgolo tsa thutô. Mme a mangwe ôna le fa a sa supege go lwantsha thutô ka ditirô tse di bônalang, le fa go ntse jalo, ga ba e thuse ka sepê, gobane ga ba tsene mmôgô le setšhaba mo kerekeng go utlwa Lefoko la Modimo gapê fa baheidênê ba boloditse ngwana wa Mokresete kwa ntlê ga go rata ga batsadi ba gagwê, ôna marêna ao ga a tlhokomele go sekisa babolotsi bao. Le gôna fa Bakresete ba ditšhaba tsa ôna ba na le modirô wa kagô ya kêrêkê le fa e le ya sekolo, le fa Bakresete bao ba ipegile mo marenang ao a bôna ba kopa go thusiwa ka sé gongwe sé, mme ôna

marêna ao a sa tsee-tsia dillô tsa Bakresete bao ba ditšhaba tsa ôna, a a jalo marêna, le fa a bile a sa lwantshe thutô ka medirô e e bônwang ka matlhô, le fa go le jalo a e bolaya ka tlala, fa a na le thata go e thusa mme a e tlogêla gore e bopamêlê mo dikgorong tsa ôna jaka Lazarus a bopametse mo kgorong ya Mohumi. A a ntseng jalo marêna a ka nna a bidiwa ka tshwanêlô dira tsa thutô.

(c) *Baruti* : Mme le mo go bôna baruti go teng ba ba ka nnang ba bidiwa dira tsa thutô gobane ké gantsi thutô e ntseng e senyêgêla mo diatleng tsa bôna baruti. Jaka mo metlheng e Baiseraêlê kwa Sinai Modimo Ó be Wa akofisa Mošê Wa re : “ Akofa O fologê gobane setšhaba sele sa Gago se O se ntshitseng Egepetô se ipodisitse.” Mme fa a tla ka diapharitla a fitlhêla go fêla go le jalo a ba a goa a raya Moruti Aarone a re : “ Kana setšhaba sé se Go dire-tse eng, fa O tla se digêla mo sebeng se se kana kana ? ” Ex. 32, 21. Mme ka sebe seo ga swa batho ba ba ka nnang 'kete tse tharo, Ex. 32, 28.

Gapê Baruti ba Baiseraêlê ba diga thutô, Jesu a ba A goa A re : “ Go latlhêga lona Baruti ba molaô ! gobane Lo tlositse selôtlêlê sa kitsô, lona ga Lo a ka la tsêna, mme ba ba tsê nang Lwa ba kgoreletsa.” Luke 11, 52. E bile ya re baruti bao ba lemoga gore o bone phôsô ya bôna mme ba mo rêrêla leso ; mme Ênê a ba utlwêla botlhoko A ba A ba llêla ka botlhoko A re : “ Ijoo ! fa O ka be O sa le O itse tse di neng di tla Go agisa le ka tsatsi leno la Gago ! mme jaanong di fitlhilwe mo matlhong a Gago, Wêna motse wa Jerusalêma.”

Gapê Kêrêkê ya Jesu Kresete e e simologileng Jerusalêma letsatsi la Pêntêkoste, ya gola ya ya le lefatshe, mme moragô ga sebaka thutô ya Lefoko la Modimo ya senyêgêla mo diatleng tsa baruti : ga ba ga tsoga banna go šafatsa kêrêkê ya Modimo. Mme le bôna Bašafatsi (Reformers) bao ba ikgaogantse ba ntse mapukana-pukana ba ipitsa ka mainana-inana. Lesômô le lengwe le ipolêla fa e le lona

le le tshwereng dinnete tsa thutô ya Lefoko la Modimo ; mme le lengwe le ipolêla fa dinnete di tshwerwe ké lônâ. Jaanong rona difofu tse di tsamaisiwang re tla ya kae fa e le fa re utlwa lekutu-kutu la batsamaisi ba lwêla fa pele ga rona ?—Mongwe a re : “ Mo-Luthêrê towê ! ” yo mongwe a re : “ Mo-Tšhatšha towê ! ” yo mongwe a re : “ Mo-Fora towê ! ” yo mongwe a re : “ Mopapatsi towê ! ” “ Mo-Wêsêlê towê ! ” le tse le tse ?

Mme fa leratla leo e le la bašafatsi ba thutô fêla, rona difofu le digôlê re gakologêlwa se ba kileng ba se re rêrêla tsatsing le ba neng ba eme sefateng fa ba re : “ Jesu Ó rile : ‘ Bogosi bongwe le bongwe jo bo ikgaoganyang bo tla nyele-diwa, mme ntlo e e ikgaoganyang e tla wa. ’ ” Jaanong re mo poifong gore thutô ya botlhôkwa e re e filweng ké Modimo ka boutlwêlô-botlhoko ja Ôna, a e tla sala le go gola mo go rona ? A kampo e tla senyêga le go wa ka ntliha ya go tlhabana le go sa utlwaneng ga dikêrêkê le baruti ba tsôna ?

A re ikôpanyeng mmôgô rona Ditšhaba le Marêna le Baruti, re tshwaraganeng ka diatla tsa thapêlô go huparêla thutô e mo go rona ka galê gore thutô e golê e nnê mo go rona ka galê mme e re phedisê. “ Mongwe le mongwe yo o fapogang, mme a sa nne mo thutong ya ga Kresete ga a na Modimo ; yo o nnang mo thutong ya ga Kresete, yoo o na le Rara le Morwa.” 2 Joh. 1, 9.

KGAOLÔ YA 6.

LEKGOLO LA DINYAGA.

Kajeno go fetile dinyaga di le lekgolo thutô ya Bokresete e ntse e tsene mo ditšhabeng tsa batho ba batsho ba lefatšhe la Afrika ya Borwa ; mme thutô eo e tlisitswe mono ké batho ba basweu ba ba tswang kwa moseja ga mawatlê, ba e leng batho ba ba tswang mo merafeng e e fapaneng le mo

mebusong e e fapaneng le mo dikerekeng tse di fapaneng. Mme ba botlhe bao ba ne ba bolëlla batho ba Afrika fa bôna e le baruti ba romilwe ké Modimo go itsise bôna ba Afrika fa Modimo o ratile lefatshe mme o le neile Morw'a Ôna yo o tsetsweng a le nosi gore mongwe le mongwe yo a dumêlang mo go Ênê a se ke a fêla mme a nnê le bophelô jo bo sa khutleng.

Ba supa gore Morw'a Modimo o bapoletswe batho mme madi a gagwê a a tshologileng jaka fa a swa mo sefapanong a tlapisa dibe tsa batho botlhe. Jaanong barongwi gongwe baruti ba ba setseng ba rerile, ba dirile. Ba bantsi ba bôna ba setse ba swetse mo tirong eo, mme le bôna ba-Afrika ké ba ba balwang ka masomê a dikete, ba ba utlwi-leng dithêrô tsa baruti mme ba ba kolobeditsweng, ba ba bileng ba le baamogedi ba selalêlô sa Morêna. E bile bontsi ja bôná ba swetse mo tumelong eo, mme tirô e, e ntse e tsweletse pele ka galê.

Jaka ke rile e ne e le ba merafe-rafe le ba dikêrêkê-kêrêkê ka mokgwa ó ga ba lese go ntshana diphôsô ; ba bangwe ba êmêla ya bôna kêrêkê, mme ba bôna e ngwe kêrêkê diphôsô, mme e re ka mongwe le mongwe a ikê mêla, ga re ka ke ra athola gore tôta ba ba dirang tshwanêlô ké bafe. Mme kajeno sebaka se atametse, molekodi wa medirô ya thutô ya lefoko la Modimo o gaufe ; leina la molekodi yoo ké Morêna *Lekgolo la Dinyaga*. Jaanong re a solofêla gore ênê o tla didimatsa kgaruru e e neng e le mo badireding ba merafe-rafe le dikêrêkê-kêrêkê.

E ne e rile fa ba simolola go ruta batho ba batsho, ya be bôna ka nosi ba sa utlwane ba sa dumêllane mo dithutong tse ba di rutang. Ba bangwe ba re nnete ké e e bolêlwang ké rona, ba bangwe le bôna ba bolêla jalo ; mme leratla leo la go se dumêllane ga batsamaisi ba thutô la ba la nama la tsêna ba Batsho mo ditsebeng, la ba tlhakanya ditlhôgô, ba ba ba sala ba eme fêla ba sa itse gore " bo-monere " fa e le

fa ba re ruta ba sa utlwane, e leng tōta thutō ya nnete ké e e rutwang ké monere mang ? Mme le fa go le jalo ba-Afrika bangwe le bangwe ba kgomarêla wa bōna moruti fa ba setse ba lemogile gore baruti le fa ba fapana mo dilong tse dingwe le ka maina a dikêrêkê tsa bōna, mme le fa go ntse jalo, ba kōpana mmôgô ka go dumêla mo go Jehova Modimo Rara le Morwa, le Môya o o Boitshêpô. Mme go tsamaile ka dinyaga tse di lekgolo. Jaanong motlathlobi o simolotse go lebêlêla ka tlhōkōmêlō tse di dirilweng ké baruti ka dinyaga tse di lekgolo tse.

Tse dingwe ké dikêrêkê tse di nang le diphuthêgô tse dintsi le matlo a dikêrêkê le matlo a dikolo le dikolo tsa go ruta boruti le tsa borutisi le ditirō tsa diatla. Ba na le baruti ba basweu le ba batsho, barutisi ké ba ba tlhalefi-leng, bana ba tswêlêla pele. Diphuthêgô di itshupa fa di dule mo boheîlêneng. Phegêllō ya baruti bao e ne e le go thusa mo-Afrika mo dilong tsa môya le mo dilong tsa mmele, e seng tsa môya fêla mme le mo go tsa mmele ; gobane môya o mo mmeleng jaka motho a ka se ke a boloka mabêlê a a mo kgetsing fa a sa boloke kgetsi ; gobane mabêlê a mo kgetsing fa O rata go boloka mabêlê, boloka kgetsi Go ntse jalo fa O rata go boloka môya wa motho ; boloka le ôna mmele wa gagwê. Jaka Jesu a re : “ Ba ntse le nna malatsi a le mararo mme fa ke ba phatlalaletsa magaeng a bōna ba sa ja sepê, ba tla idibala mo tseleng gobane bangwe ba bōna ba tswa kwa kgakala.”

Ka ga tlathlobô ya dikêrêkê go tla itse Ôné Motlathlobi ; fêla ke llêla Kêrêkê e e tla fitlhêlwang e sa dirisa dipōntō tsa mong wa modirō, gobane katlholō ya teng ké e e tshabêgang gagolo. Mme ke rapêla gore molemi a ke a bê pelotlhomogi le setlhare se se nang dikungwa, a ke a buê le mong wa tshimo a re : “ A ko O se lese O se ke Wa se rêma ke tle ke se lemêlê ke se porolosê ke se tshêlê mmu-têlê, ke se nosetsê, e ka re gongwe sa ungwa dikungwa tse di batliwang ké Morêna wa tshimo.”

Kgaoganô ya Dikêrêkê : Rona Bakresete ga re thabisiwe ké go bôna Kêrêkê ya Modimo e kgaogantswe ka masômô a mantsi-ntsi, a a sa utlwaneng, a a bileng a tllhabana mmôgô, mme e tswe re ka be re utlwana, re ratana jaka Morêna wa rona Yo e leng Ênê mong wa Kêrêkê a boletse, A re : “ Se se ka bontshang batho gore Lo barutwa bame ké fa Lo ratana.” Mme jaanong moo sebakeng sa go utlwana le go ratana, re a ganetsana e bile re supiwa ka maina a mantsi a a ntseng a okediwa a dikêrêkê tse di ntseng di ikgaoganya ka galê.

Kêrêkê ya pele ya Modimo ké ya setšhaba sa Baiseraêlê e baruti ba yôna e neng e le Mošê le Aaron e neng e le moperisita yo mogolo. Ntlo ya ntlha ya Kêrêkê ya bôna e ne e bidiwa Tabernakêla. Moragô Kgosi Solomone a aga e kgolo e e bidiwang Tempele. Mme e rile moragônyana mo sebakeng sa morwa wa gagwê kêrêkê ya kgaogangwa ké Jeroboame, motlhanka wa Solomone, a tlogêla ntlo ya Tempele a itirêla ditshwantshô tsa dinamane a baya e ngwe kwa Bêthêlê mme e ngwe kwa Dane gore setšhaba sa Isaraêlê se se busiwang ke ênê se se ke sa ya kerekeng kwa Tempeleng e e leng Kêrêkê ya Bajude, mme ba yê kwa Bêthêlê le Dane tse a reng ke Kêrêkê tsa Isaraêlê. Mme fa Morêna Jesu a tlile lefatsheng a fitlhêla baruti ba Kêrêkê ya Jehova e e leng Tempele le bôna ba fapogile tsela ya Tirêlô ya Modimo, go bile go rekisetswa mo Tempeleng, mme Jesu a galefa A lêlêka barekisi A re : “ Go kwadilwe ga twe : ‘ Ntlo ya me ké ya thapêlô,’ mme lona lo e dirile legaga la dinokwane.”

Gapê Jesu A bolêlla setšhaba a re : “ Baruti ba lona ba e leng Bakwadi le Bafarasai, ba nna mo setulong sa Mošê, mme tse tsotlhe tse ba di lo bolêllang go di boloka, lo di bolokê lo be lo di dirê ; mme fêla lo se ke lwa dira tse bôna ba di dirang, gobane ba bôfa merwalô e e bokete go rwalwa ba e rwesa mo magetleng a batho, mme bôna ga ba rate go ka e ama ka o mongwe wa menwana ya bôna.” Matt. 23,

1-36. Gapê A bolëlla baruti bao A re : “ Bônang ntlo ya lona e tla sala e le lesope, gobane ke lo raya go tloga jaanong ga lo kitla lo tlhola lo mpôna, go tlo go tsamaê lo be lo re : ‘ Go tshegofala yo o tlang ka leina la Morêna.’ ”

Kêrêkê ya bobedi ké ya kgolaganô e ntšha e e leng ya Jesu Kresete Morêna wa rona, e A e theileng ka nosi mme ya re fa a tla tlhatlogêla kwa legodimong, A laola barutwa ba Gagwê A re : “ Dithata tse tsotlhe ke di neilwe mo legodimong le mo lefatsheng. Ké gôna ; Yang lo rutê merafe yotlhe lo e kolobetsê mo ineng la Rra le la Morwa le la Môya o o Boitshêphô.” Mme A ba bolëlla gore ba se ke ba phakisetsa go ya tirong e ba e romilweng, ba êmêle Mogomotsi yo e leng Môya o o Boitshêphô. A ba A ba bolëlla gore ba se ke ba tlogêla motse wa Jerusalêma gobane Môya o o Boitshêphô o tla tla go bôna teng. Mme ka nnete wa fêla wa tla go bôna mo Jerusalêma ka moletlô wa Pentekoste, wa ba bonesa wa ba itshepisa wa ba ruta le go ba bolëlla ditirô tse dikgolotsa Modimo ka dipuô tsa ditšhaba.

Go tloga foo ba simolola go aga Kêrêkê ya Jesu Kresete ka lona tsatsi leo. Mme barutwa ba ba bidiwang Baapostoloi ba ya le lefatšhe ba tlhoma Kêrêkê ya Mong wa bôna, mme ba baya baruti go atisa Kêrêkê. E rile sebaka se ntse se e-ya, le Baapostoloi ba setse ba sule botlhe, Kêrêkê e setse e le mo diatleng tsa baruti, bôna baruti ba itshenkêla yo mongwe go nna tlhōgō ya Kêrêkê yotlhe ; mme a aga mo motseng wa Rôma a bidiwa Mopapa, mme e rile sebaka se ntse se e-ya tsôna ditlhōgō tsa Kêrêkê tse di bidiwang Bapapa ba simolola go ikgodisa, ba okamêla le marêna a ditšhaba, ba sôkamisa Tirêlô ya Modimo ba rapêla baswi le ditshwantshô. Gapê ba rekisa dikwalô tse ba reng fa motho a di rekile dibe tsa gagwê di tla itshwarêlwa, etswe le morêrô e le go iphuthêla ditšhêlêtê fêla.

Mme ga tsoga banna ba dinatla mo tumelong ba ganetsa thutô e e sôkameng ya bagolo ba Rôma. Ba êma ba itshegeditse ka buka ya Modimo. Mopapa a gakala, a rogaka ba

ba sa dumêllaneng le taolô ya gagwê. A bolotsa dira go tshwara le go bolaya, mme dikete tsa bolawa ka dintšho tse di tshabêgang le tse di sisimosang. Bofelong baemedi ba Bibe le bôna ba itlhabanêla ba fenyâ, mme ba tlogêla Kêrêkê ya Rôma ba dira Fêrêkê ya Evangedi, ba bidiwa Baprotestante

Ba Kêrêkê ya Evangedi ba dule jalo mo Kerekeng ya Rôma. Mme ba supa mabaka a ba sitwang ké go sala mo kerekeng eo ka ôna, jaka Baapostoloi le bôna ba supeditwe ké mong wa bôna mabaka a ba sitilweng ké go sala mo Kerekeng ya Baruti ba molaô ka ôna. Jaanong a re late-leng Kêrêkê ya Evangedi e e ntshitsweng mo bothateng jo bogolo ja ditshenyêgêlô tsa maphelô a mantši-ntši a batho, go le thata, tshosa e tlhaba motho, selêpê se kgaola motho molala, madi a tshologa phašaphaša, mme ba itshoketse go swêla bonnete ja Lefoko la Modimo.

Jaanong hê ba dule mo taolong ya Mopapa, ba ntse ba tshotse Bibe le mo diatleng. Ba nna fa fatshe, banna ba Modimo gore ba buê mmôgô ka ga Kêrêkê ya bôna ya Evangedi e e leng Kêrêkê e ngwe fêla. Ba bula Bibe le ba e bala ba leka go e phutholola ba ntse ba le ngatana e le ngwe, mme e rile ba ntse ba ya le yôna jalo, ba fitlha temaneng tse di kwadilweng mafoko a a reng : “ Sé ké mmele wa me o o nêêlwang ka ntlha ya lona.” “ Sé ké madi a me a kgolaganô e ntšha a a tshololwang ka ntlha ya ba le bantsi.”

Ya re fa ba fitlhile mo temaneng tseo, lefoko la diragala le le rileng, “ Ké mang yo o itsileng boithlomô ja Morêna, gongwe mogakolodi wa gagwê e ne e le mang ? ” Ao ! ao !! Naka tsa sita baletsi. Thutô ya Selalêlô sa mmele le madi a Jesu Kresete mo senkgweng le mo veineng ya thuba baruti ba Evangedi lepêtlêkê. Calvin a re a tloga a leba kwa ntlha ele, ya re Luthêrê a leba ntlha ele, Zwingli le ênê a leba kwa, le ba bangwe le bôna jalo. Bongwe fêla ja Baruti ba Evangedi ja thubêga mme ga dirêga maina a

mantsi a re a bônang kajeno a dikêrêkê tse di neng di le Kêrêkê ya Evangedi. Ké eng se se ba kgaoganyang etswe ba sa supe lebaka la molato o o dirilweng ké ba bangwe, fêla jaka mabaka a a supilweng mo kerekeng ya Bajude le ya Barôma tse re setseng re utlwile ka ga tsôna ? Lona ba Kêrêkê ya Evangedi Lo supa eng ?—A be morôka ênê a supa maru ? Lo thubilwe ké eng mo bongweng fêla ja lona ? A Wa re gongwe fa Lo sale Lo leka gore le lona Lo itse boithlomô ja Morêna, Lo be Lo leka go nna bagakolodi ba gagwê ? Mme hê, fa e ka be Lo fêla Lo dirile jalo Lo tle Lo bone se Lo se kotutseng ? Mafora, Ma-Luthêrê Ma-Tšhatšhe, Ma-Wêsêlê, Madatšherefômô, Mapapatisi, Ma-Presipetiriane, Makonkorokeiše le tse dingwe tse dintsi mme tshotlô eo e tswa mo Kerekeng ya Evangedi.

Jaanong lona beng ba maina a Lo tšile mo go rona ba Afrika ka ôna maina a mantsi-ntsi ao, Lo re fitlhêla re le kgolokwe e le ngwe fêla ya Boheidênê ; mme lwa feta lwa re ruta go kgaogana lwa re : “ Yo, O se ke Wa utlwana le ênê ké wa kêrêkê e e fapogileng.” Mme kêrêkê yôna e wêna moruti O reng e fapogile, e ntse e le yôna ya Evangedi jaka ya Gago. Jaanong hê, rona Ma-Afrika re setse re gotlha-gotlhilwe go senyana ka thutô ; mmadi O nkutlwê pila, ga ke re re rutilwe, mme ka re re gotlhilwe fêla, fa re itse fêla go bala buka re ntse re kwakwaetsa, re setse re ipatlêla bo-makailwane ba diletswana ba re tla ithutang go tsamaya re ntse re kgaola diphuthêgô gore le rona re tle re itirêlê dikêrêkê tsa maitirêlô mme re fetolê dikôlôrô re di ngomêllê kwa moragô re yê kwa baruting ba maitirêlô ba re dirê le rona go nna Baruti ba maitirêlô ; e le gore fa go ka kgônêga re be re itirêlê Legodimo la maitirêlô.

Utlwang lona banna ba Modimo ! Bulang matlhô Lo bônê gore bobê jo ke buileng ka ga jôna ja maitirêlô a bo tôta bo le teng a kampo ké nna ke ratang go bolêlla babadi dilô tsa metlae, tse di seng teng ? Nya bo-rra, ga go jalo. Mme nna ke bôna gore se se ntshang batho mo dikerekeng

tša bôna ké (a) *Boikgodisô* : Motho yo a tletseng boikgodisô o rata go bônwa ké batho, mme fa a neilwe tirêlô mo kerekeng o batla go nna wa ntlha mo go badiredi ba ba jaka ênê, mme fa a sa newe se o se batlang, o latofatsa kêrêkê ya gagwê, mme o ya kwa dikerekeng tse a gopolang di tla mo godisa, gongwe fa a bone mo phuthegong ya ga gabô go le teng ba ba ka dumêllanang le ênê, wa ba tlhotlheletsa go bua bosula ka kêrêkê mme ba tswa ba itirêla ya bôna ya maitirêlô.

(b) *Melato* : Ba bangwe ya re fa Mokresete a tlodile e ngwe ya ditaolô tsa Modimo e re fa a supediwa phôsô ya gagwê gore a e ikwatlhaêlê, ênê a be a tlogêla kêrêkê ya gagwê a ya go inêêla mo kerekeng e ngwe e e sa reng sepê ka melato ya motho yoo. Fa a fitlha o amogêlwa ka thabô o tsholwa mo kôpanong ya Selalêlô sa Morêna. Mme o nêelwa tirêlô mo kerekeng. Ó bile o belêllwa fa yôna Kêrêkê e a duleng mo go yôna e se molemô, e latlha batho ; mme a dirwe mogogi gongwe moevangedi gongwe moruti.

(c) *Melato ya Dikabêlô tsa Kêrêkê* : Ba bangwe ba tlogêla dikêrêkê tsa bôna ka go se lefe dikabêlô tsa kêrêkê. E re ka le tsôna dikêrêkê di sa tshwane ka go amogêla dikabêlô, (tse dingwe dikêrêkê di se ke di botsa bakresete ba dikêrêkê tsa tsôna tsa fa ba sa lefa dikabêlô tsa dikêrêkê, mme ka moo ba itunne ka dikabêlô tseo ka dinyaga tse dintsi), mme e re fa ênê Mokresete yoo a lemoga fa melato ya dikabêlô tseo e setse e le mentsi fa e ka lefiwang ka kgomo, jaanong a tswe ka setu, a ineele kêrêkê e ngwe. Mme le yôna kêrêkê eo, e amogele fêla go se na sepê sa lekwalô mo go ênê. Mme batho bao ba ba duleng mo dikerekeng tsa bôna go se na lebaka, ba amogêlwa mo dikerekeng tse dingwe go se na lebaka, mme ba dirwe badiredi go se na lebaka. Le mo kerekeng tse di ba amogetseng go se na lebaka, ba tla di tlogêla go se na lebaka ; mme kwa bofelong, ba tla itirêla kêrêkê tsa maitirêlô le baruti ba maitirêlô Mme tsôna dikêrêkê tsa mohuta oo, ga se tsôna tse go ka solofê-

lwang gore di tla fitlhisa ba-Afrika mo kitsong ya nnete ya Bokresete le ya Botswêlêlô-pele.

(d) *Tsholô e mpe* : Ke boletse mekgwa e e dirang dikêrêkê le baruti ba maitirêlô ba ma-Afrika. Mme jaanong ke tla tlhagisa se sengwe, se le sôna se ntseng se isa lengo-peng la maitirêlô ; mme sôna ga se dirawe kê ba-Afrika ba ba se nang kitsô, mme se dirwa ké ba ba nang le kitsô e kgolo.

Fa rrago a opiwa ké tlhôgô, mme wêna O boifa go bolêlla ngaka O re : “ e ka e kete ke tlotlolla rrê fa nka re ‘ o a lwala,’ ” mme ngaka e lesa fêla ka ga e itse ka ga bolwetsi ; fa rrago aka swa ka go tlhôka thusô ya ngaka, molato e tla nna wa ga mang fa ngaka e sa thusa ka ntlha ya Gago ? Etswe fa O ka be O boleletse ngaka Wa re, “ Rrê o opiwa ké tlhôgô,” ngaka e ka be mo neile setlhare sa tlhôgô. Mme fa se ka be se fodisitse monna-mogolo, go ne go tla nna boitumêlô mo go rrago le mo go wêna ngwana le go ngaka.

Se sengwe se le sôna se senyang dikêrêkê ké “ Tsholô e mpe ” e baruti ba bangwe ba tsholang badiredi gongwe bathusi ba bôna mo tirelong ya Modimo ka yôna. Ba tsholwa fêla go sa lebiwe ditirô tsa bôna, mme go lebilwe mmala o o mo letlalong la bôna. Mme le fa ba lekile ka boikanyô jotlhe go dirêla dikêrêkê tsa bôna ka dithata tso-tlhe tsa mebele le tsa meya ya bôna, ka dinyaga tse di ka balwang ka masomê, le fa ditirô tse ba di diretseng kêrêkê ya bôna di bônala, le fa go ntse jalo, baruti bao bôna ba lebile boêmô jo bogolo ja tlotlêgô ya bôna, le boêmô jo bobôtlana ja nyatsêgô ja bathusi ba bôna. Mme le fa ba bala lefoko le le reng, “ Yo o rêrang Evangedi o tla phela ka Evangedi,” le fa go ntse jalo, ga ba dumele fa Lefoko leo le ka be le raya le mo-Afrika. Gapê fa bathusi bao ba bôna ba tsfala ba ntse ba le mo tirelong ya kêrêkê ya bôna, ga go thusô epê e e dirêlwang batho bao ba tsfaletseng mo tirelong.

Ké jôna bolwetsi ja tlhôngo jo bo bolayang bo-Ntatarona ba bangwe ; mme a re kopeng Ngaka e leng Modimo gore E ba alafê ba fôlê, gobane ba baša fa ba bone ka fa bo-rrabô ba diretseng dikêrêkê tsa bôna ka teng, mme ba bôna ka fa baruti ba ba tshotseng ka teng, ba tla reng ? A ga ba kitla ba tlhókêla baruti boikanyô, ka ba tla be ba supa se ba se boneng ka bo-rrabô ? Mme e tla re fa di *ou osse*, e leng badiredi ba ba tsofetseng, ba swa go tla bônwa kae di *jong osse*, makau a a ka dumêlang go tsêna mo Tirelong ya Modimo, fa bolwetse jo bo sa fole ?

Badumedi ba gaetsho ! A re yeng kwa Ngakeng :
“*Morêkô ga o ithekole.*”

“ Ngaka ya me O nkalafê
O mphodisê matlhokong ;
O mphê 'tlhare sa bophelô—
A se nthusê molatong
E le ôna o o tswang
Ditlolong tsa ga Adam ;
Ngaka ! A ke bônê more
Mo go Wêna wa mmarure.”